

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kymmenen virttä kouluun

Evankelis-luterilaisen kirkon virsisuosituslistalta (1-2 luokat) valittujen
kymmenen virren käännökset viitotulle puheelle

Kirsi Torkkeli

Viittomakielen tulkin koulutusohjelma 240 op

05/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielen tulkin koulutusohjelma (240op)

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Kirsi Torkkeli	Sivumäärä 65 ja 14 liitesivua
Työn nimi Kymmenen virttä kouluun	
Ohjaava(t) opettaja(t) Zita Kóbor-Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Mikael-koulu ja Riitta Kuusi, Kirkkohallitus	
Tiivistelmä <p>Mikael-koulu on yksi valtion ylläpitämistä erityiskouluista, jonka lähes puolella oppilaista on kielellinen erityisvaikeus. Monien näiden oppilaiden kanssa käytetään viittomia puheen tukena ymmärrystä ja tuottamista tukevana menetelmänä. Tilanteita, joissa viittomia käytetään, ovat muun muassa koulun päivännavaukset. Niissä laulettavien virsien viittominen on haasteellista ja tästä syystä Mikael-koulussa haluttiin saada koulun käyttöön sopivat käännökset lukuvuoden aikana yleisimmin laulettaviin virsiin. Tavoitteenani oli tehdä opinnäytetyönä kymmenelle evankelis-luterilaisen kirkon virsisuosituslistan 1–2 -luokkien virrelle selkeät ja helposti seurattavat käännökset. Ne on tehty Kuuloliiton viitotun puheen suositusten mukaan.</p> <p>Halusin työssäni selvittää millainen on hyvä virren käänнос ja kuinka viittomakielen rakenteelliset piirteet, kuten tilankäyttö voidaan niissä huomioida. Yhteistyö Kirkkohallituksen edustajan Riitta Kuusen kanssa auttoi ymmärtämään virsien konteksteja ja sisältöjä. Käännösten teossa sovelsin viittomakielen käännöstyöryhmän tekemiä käännöksiä viittomavalintojen ja tilankäytön osalta. Olen testannut tekemiäni käännöksiä Mikael-koulun oppitunneilla ja päiväavauksissa. Näin sain palautetta käännöksistäni jo työni aikana.</p> <p>Käännösten ympärille teimme Mikael-koulun henkilöstön kanssa multimodaalisen oppimateriaalipaketin, jossa yhdistyivät virren musiikki, laulu sekä viitotut käännökset aiheeseen sopivine taustoineen. Materiaalia käytetään oppitunneilla sekä esimerkiksi koulun päivänavauksissa. Se tukee Mikael-koulun oppilasryhmän kielellistä kehitystä kaksikanavaisuudellaan, opettaa viittomia ja laajentaa siten viittomavarastoa sekä tukee yhteisöllisyyttä yhteislauluja yhdessä laulaen ja viittoen. Tämä oppimateriaalipaketti on opinnäytetyöni liitteenä.</p> <p>Halusin opinnäytetyössäni kuvata käännöstyön monikerroksisuutta. Esittelen työni tuloksia nostamalla esiin käännösratkaisuja, joiden avulla perustelen esimerkiksi viittomavalintojen, tilankäytön ja roolinvaihdon merkitystä. Uskon käännösratkaisujeni, tuotteen teon ja sen vaiheiden kuvaamisesta ja analysoinnista olevan hyötyä alallamme työskenteleville ja sille valmistuville tulkeille. Toivon, että työ herättelee keskustelua virsien tulkauksesta sekä sitoutumisesta työn laadukkaaseen tekemiseen.</p> <p>Erityiskoulun työntekijänä ja viittomakielen tulkkina kohtaan usein ihmisiä, jotka harmittelevat viitotun materiaalin vähyyttä. Toivonkin, että tätä multimodaalista oppimateriaalipakettia voidaan hyödyntää esim. varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja erityisryhmien parissa tehtävässä työssä.</p>	
Asiasanat SLI, kielellinen erityisvaikeus, viittomat, virret, kääntäminen, viitottu puhe	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Program in Sign Language Interpretation (240 ECTS)

ABSTRACT

Author Kirsi Torkkeli	Number of Pages 65 and 14 appendices
Title Ten hymns for the school	
Supervisor(s) Zita Kobór-Laitinen	
Subscriber and/or Mentor Mikael-school and Riitta Kuusi, Church Council	
Abstract <p>Mikael-school is one of the state-owned special education schools where almost half of the students have a specific language impairment. With many of these students signs are used as a method to support understanding and speech production. Situations, where signs are used are school gatherings like morning assemblies. The hymns that are usually sung are challenging to sign. For the above mentioned reason, Mikael-school wanted to make use of appropriate translations of the most common hymns sung during the school year. The goal of my final project was to create translations for ten hymns according to the list of recommendation for the 1st and 2nd grades by the Evangelical Lutheran church, so they should be clear and easy to follow. The process of translation was guided by the recommendations of the Signed speech which are created by The Federation of the hard of hearing.</p> <p>In my project, I wanted to find out what a good translation of a hymn consists of and how the structural features of sign language like the use of space can be taken into account in them. My work in collaboration with Riitta Kuusi, a representative of the Church Council, helped me to understand the contexts and contents of the hymns. During my project, I applied translations made by a translation workgroup using Sign language regarding sign choices and the use of space. I have tested those translations in lessons and school gatherings. In this way I have had an opportunity to have feedback during my work.</p> <p>Along with my translations we produced a multimodal learning material which includes music and lyrics of a hymn as well as signed translations with a suitable background. The material can be used in lessons and school gatherings. The prepared learning material which is two-fold supports the linguistic skills development of the pupils, teaches them new signs and thus extends their command, which on the other hand, contributes to the sense of community as pupils sing and sign songs together. This material is an attachment to my final project.</p> <p>The aim of my final project was to describe the multi-level character of the translation process. The results of my work are presented by displaying translations which help to explain the importance of sign choice, use of space and role sift. I believe that my translations together with the description of the product making and its stages will benefit those who work in our field and also to the graduating interpreters. I wish that this work will arouse discussion on hymn interpretation and commitment to quality work. Through my project, I wanted to lay open the challenges of translation and the choices that I made. It is my wish that my work, the translation of hymns, will be a benefit to our own vocational field. Perhaps this work will arouse discussion on the commitment in high quality work performance and on the position it holds.</p> <p>As an employee of a special school and an interpreter I often meet people who complain about the small number of signed material. It was my goal to refine the material of my final project into a programme that can be used for instance in early childhood education, basic education and in special groups.</p>	
Keywords hymns, sign, signed speech, translation, special language impairment	

SISÄLLYS

JOHDANTO	6
1 MIKAEL-KOULU	7
1.1 Viittomien ja viitotun puheen käyttö Mikael-koulussa	8
1.2 Viittomakielen tulkki Mikael-koulussa	8
1.3 Koulun päivänavausvirsiensä käännökset	9
1.3.1 Käännösten kohderyhmänä oppilaat, joilla on kielellinen erityisvaikeus	10
2 KIELELLINEN ERITYISVAIKEUS	11
3 VIRRET	14
3.1 Evankelis-luterilaisen kirkon virret	14
3.1.1 Virsien haasteellisuus	15
3.2 Virsien käyttö koulussa	16
4 TEORIAMÄÄNTÄMISEN APUNA	17
4.1 Eksegetiikka ja hermeneutiikka	18
4.2 Relevanssiteoria	19
4.3 Kirkkohallituksen käännöstyö	21
4.3.1 Viitotut virret ja laulut	22
4.4 Viitottu puhe	25
4.4.1 Viitotun puheen työryhmän suositus ja sen päivittämistarpeesta tehty tutkimus	25
4.5 Viitotun puheen suositukset kääntämisen työkaluna	28
5 MULTIMODAALISEN OPPIMATERIAALIPAKETIN TEKOPROSESSI	29
5.1 Työnjako tuotteen valmistuksessa	30
5.2 Kuvaäänitteen tallennuslupa	31
5.3 Multimodaalisuus opinnäytetyön toteutuksessa	31
5.4 Ohjelman suunnittelu	33
5.5 Kuvaussuunnitelma	34
5.6.1 Virsien visuaaliset taustat	34
5.5.2 Liturginen väri	36
5.5.3 Viittojen vaatetus	38
6 KÄÄNNÖSTYÖN PROSESSI JA TULOKSET	38
6.1 Kielelliset ulottuvuudet	39
6.1.1 Viittomavalinnat ja viittomien käyttötavat	39
6.1.2 Tilankäyttö	46
6.1.3 Roolinvaihto	49

6.1.4 Kieltoilmaisut virressä	51
6.2 Ei-kielellinen ulottuvuus	52
6.2.1 Haasteita tallenteen teossa	52
6.2.2 Multimodaalisuus käännöksissä	53
7 POHDINTAA	55
LÄHTEET	59
LIITTEET	66

JOHDANTO

”Miten viitotaan virsi Hoosianna? Voisitko tulla luokkaan opettamaan, miten sitä virttä Kuule Isä taivaan oikein viitotaan?” Tuttuja kysymyksiä, joihin minulla ei ole oikeita vastauksia. On vain muistiinkirjoitettuja glossauksia, jotka ovat syntyneet oman työni tuloksena. Niitäkö minä koulun tulkkina jaan, opetan ja luotan, että kyllä se hyvin menee?

Työskentelen viittomakielen tulkkina valtion erityiskoulussa Mikael-koulussa. Koulusamme käytetään päivittäin suomalaista viittomakieltä, viitottua puhetta ja viittomia. Näillä kaikilla tavoin viitotaan monenlaisissa tilanteissa koulupäivän aikana.

Koulun yhteisissä tilaisuuksissa tulkkauksesta huolehtii tulkki. Vaikka tulkkaus on tulkin vastuulla, tulee jokaisella olla mahdollisuus tasavertaisesti osallistua viitottuun lauluun tai viittoa sitä itse muiden osallistuessa siihen. Se onnistuu vain siten, että tietää miten laulu viitotaan. Virren Enkeli taivaan säkeistöt yksi, kaksi ja kymmenen voidaan huoletta laulaa ulkomuistista, sillä sen sanat ovat kerta toisensa jälkeen samat. Eikö näin tulisi olla myös viitottujen laulujen? Käännösten avulla nekin voitaisiin opetella ja viittoa aina samalla tavalla, esiviittojasta tai tulkista riippumatta.

Tälle tarpeelle rakentui opinnäytetyöni. Tein Mikael-koulun päivänavauksissa useimmin toistuvista virsistä käännökset viitotulle puheelle. Tavoitteenani oli tehdä kymmenen helposti seurattavaa ja selkeää käännöstä Mikael-koulun käyttöön. Työni tavoitteista ja työn haasteista kerron tarkemmin luvussa 1.3.1 ja 4.5. Opinnäytetyönä syntyneet käännökset koottiin oppimateriaalipaketiksi, jossa ne, musiikki, tekstitys ja virren tausta muodostavat toimivan ja visuaalisesti eheän multimodaalisen kokonaisuuden. Työn tilaaja sai toivomansa perusopetuksen käyttöön tarkoitetun oppimateriaalipaketin. Sen avulla voidaan luokissa opetella esim. virttä 13 tai päivänavauksien virsi voidaan kuulla, nähdä ja kokea dataprojektorilla heijastettuna joko omassa luokassa tai juhlasalissa.

Toivon voivani työni kautta valottaa kääntämisen haasteellisuutta ja moniulotteisuutta. Käännöstä tehdessä tulee aina huomioida konteksti, käännöksen käyttäjät, pereh-

tyä alkuperäistekstin sisältöön ja sanomaan ja hyödyntää muiden alojen asiantuntijoiden ammattitaitoa ja tietämystä. Kääntäjän tulee olla vuorovaikutuksessa käyttäjäryhmän kanssa, käännösehdotuksesta saatu palaute näyttää kääntäjälle työn suuntaa ja kertoo sen onnistumisesta.

Itselleni käännöstyöhön perehtyminen ja multimodaalisen oppimateriaalipaketin tekeminen oli opettava ja antoisa matka. Käännöstyön moniulotteisuus, sen hienoudet ja vivahteet tulivat hyvin esille keskusteluissa työtäni tukeneiden ja sitä arvioineiden tahojen kanssa. Toivon, että olen onnistunut kirjaamaan näitä tuloksia niin, että ne avaavat lukijalle uusia näkökulmia mainitsemiini asioihin.

1 MIKAEL-KOULU

Tämän työn tilaaja on työpaikkani Mikael-koulu. Se on yksi valtion ylläpitämästä seitsemästä erityiskoulusta. Näitä kouluja kutsutaan oppimis-, palvelu- ja kehittämiskeskukseksi, sillä niiden tehtävänä on huolehtia erityisopetuksesta ja sen yhteydessä annettavasta kuntoutuksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä. Nämä koulut ja ruotsinkielinen resurssikeskus Speres muodostavat Opetushallituksen alaisen valtakunnallisen erityisen tuen palveluverkoston, Valterin. (Mikael-koulu 2011a; Valteri 2011.)

Kaikille Valteri-keskuksille yhteisiä palvelumuotoja ovat erilaiset ohjauspalvelut, kuten esim. ohjauskäynnit lähikouluissa opiskeleville oppilaille ja heidän kanssaan työskentelevälle opetushenkilöstölle sekä tukijaksot Valteri-kouluissa. Kouluille annettuun tehtävään kuuluu myös oppimateriaalien valmistaminen ja kokeileminen sekä opetusmenetelmien kehittäminen ja koulutustilaisuuksien järjestäminen. (Mikael-koulu 2011a, Valteri, 2011.) Mikael-koulussa tuotetaan oppimateriaalia esi-, perus- ja lisäopetuksen tarpeisiin. (Mikael-koulu 2011a) Tänä virsioppimateriaalipaketti on yksi vuonna 2011 valmistuvista materiaaleista.

1.1 Viittomien ja viitotun puheen käyttö Mikael-koulussa

Mikael-koulun oppilaat voidaan jakaa diagnoosien pohjalta kolmeen pääryhmään: Suurella osalla oppilaista (noin 50 %) on kielellinen erityisvaikeus, SLI (Specific language impairment). Toisena ryhmänä ovat oppilaat, joilla on jonkinlainen kuulo- tai kuulonäkövamma sekä viittomakieliset oppilaat. Kolmantena ryhmänä ovat oppilaat, joilla on autistisia piirteitä tai Aspergerin oireyhtymä. (Kanninen 2011.)

Mikael-koulussa oppilaalla on oikeus saada viittomakielen, viitotun suomen, tukiviittomien tai muiden puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien opetusta ja ohjausta. Oppilaan tarpeet ja niitä vastaava opetus ja ohjaus määritellään oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa HOJKS:ssa. Moni oppilas, jolla on kielellinen erityisvaikeus, hyötyy viitotusta kommunikaatiosta koulupolun alkupäässä. Esi- ja alkuopetuksen ryhmissä tuetaan näiden lasten kielen kehitystä mm. viittomin ja kuvien avulla. Kaksikanavaisuuden hyödyntäminen, visuaalisen ja auditiivisen kanavan eli puheen ja viittomien yhtäaikainen käyttäminen, auttaa näiden puheella itseään ilmaisevien oppilaiden asioiden muistiin painamista ja tiedon sieltä hakemista. (Mikael-koulu 2011b.) Viittomia oppilaiden kanssa käyttää oman luokkatiimin lisäksi muukin Mikael-koulun henkilökunta.

1.2 Viittomakielen tulkki Mikael-koulussa

Mikael-koulussa työskentelee myös viittomakielen tulkki. Itse olen työskennellyt koulussa vuodesta 2002 lähtien. Viimeisten neljän vuoden aikana koulussamme on työskennellyt kaksi tulkkia. Tulkin työhön kuuluu tulkkausta oppitunneilla, oppilaiden asioita koskevissa palavereissa sekä koulun yhteisissä juhlissa ja tilaisuuksissa. Tämän lisäksi tulkin työhön kuuluu esim. viittomien / viitotun puheen opetus oman talon henkilökunnalle sekä ohjauspalveluna mm. Mikkelin alueen perheille ja päiväkotien henkilöstölle.

Tulkki on osa ohjauskeskuksen henkilöstöä. Tämän yksikön työhön kuuluu koulutus-, ohjaus- ja konsultaatiotoiminnan lisäksi myös talon ja sen tuotteiden esittelemine

messuilla ja koulutustapahtumissa. Ohjauspalveluissa tuotetaan materiaalia myyntiin. Myös tulkki osallistuu tähän toimintaan omien resurssiensa puitteissa. Tämä järjestely mahdollisti sen, että sain tehdä opinnäytetyöni käännöksiä työajallani.

Virka valtion erityiskoulussa poikkeaa varmasti hyvinkin paljon ns. viittomakielialan tulkin viroista ja toimista. Työnkuvan ja -suhteen erojen lisäksi on tulkki Mikael-koulussa yksi talon aikuisista, joka on sitoutunut toimimaan työyhteisönsä, koulun sääntöjen mukaan. Toisin kuin talon tilaisuuteen tulkiksi tilatulla tulkilla, on koulun tulkin tehtävänä kasvattaa, ohjata, opastaa oppilaita tavatessaan heitä esim. koulun käytävillä tai pihalla. Tulkkaustilanteessa, esim. oppitunnilla, on vastuu oppilaista opettajalla ja tulkki on tulkin roolissa, jolloin työtä ohjaavat viittomakielen tulkin ammattieettiset säännöt.

1.3 Koulun päivänavausvirsien käännökset

Tulkin työtehtäviin kuuluu tulkkaus mm. Mikael-koulun viikko-ohjemaan kuuluvissa päiväavauksissa. Niiden vetovastuusta vuorottelevat seurakunta sekä koulun opetushenkilöstö. Seurakunnan päivänavauksiin kuuluvat virret. Suuri osa vuoden aikana laulettavista ja viitottavista virsistä toistuu lukuvuodesta toiseen.

Tulkaessaan virsiä Mikael-koulun oppilaille tulkki on esiviittojan roolissa. Tästä roolista tai tehtävästä ei ole tutkittua tietoa; opinnäytetöitä tai muita selvityksiä. Ajatukseni perustuvat työni kautta saamaani käytännön kokemukseen. Esiviittoa antaa mallin, jonka mukaan tilanteessa toimitaan: Mikael-koulussa päivänavauksen pitäjän toivottaessa hyvää huomenta, tulkki tulkaa toivotuksen, jonka jälkeen hän kääntyy hieman toivottajaan päin ja viittoo vastauksen hyvää huomenta. Tulkki, joka kuuluu Mikael-koulun yhteisöön, antaa näin toimiessaan oppilaille mallin toivotusta toiminnasta. Sama käytäntö on nähtävissä esim. jumalanpalvelusten tulkkauksissa, joissa tulkki viittoessaan seurakunnan osioita on osa viittovaa seurakuntaa. Viittoessa virttä tulisi esiviittojan viittomisen olla rakenteeltaan ja ilmaisultaan niin selkeää, että viittomat ennättää nähdä, ymmärtää ja osallistua annetun mallin mukaiseen viittomiseen. Työssään hän on vuorovaikutuksessa kohderyhmänsä kanssa ja tulkaessaan virttä

tai jumalanpalvelusta on tulkki osa seurakuntaa niin kuin viittova kanttorin tai diakonin.

Tiedämme itsekkin toisen antamasta mallista viittoneena, että tutut virret ja laulut ovat helpompia viittoa kuin oudot, sillä katsojalla on ennakkotieto laulun sanojen ja viittomien etenemisestä. Tämän vuoksi olisikin hyvä, että koulu- ja kirkkovuoden teemoihin liittyviin virsiin ja lauluihin olisi olemassa koulun toimintaan sopivat käännökset. Virsien viittomista voitaisiin harjoitella luokissa yhtä helposti kuin niiden laulamistakin, viitotut virret tulisivat tutuksi. Oppilailla olisi edellytykset osallistua virsien viittomiseen päivänavauksissa tai muissa vastaavissa tilanteissa. Viitotut virret olisivat sitä, miksi ne on ajateltu: yhdessä laulettavia / viitottavia lauluja, osa yhteistä pääomaa.

Pysyvien käännösten kautta voisi koulu aamunavauksissaankin toteuttaa toiminta-ajatustaan eli tukea lasten kielellisten taitojen kehittymistä kaksikanavaisen kommunikaation avulla. Viitottujen laulujen ja virsien kautta jokainen voi olla täysivaltainen yhteisön jäsen, hän voi ottaa vastaan niitä viitottuina sekä / tai viittoa niitä itse.

Näistä syistä sovimmekin Mikael-koulussa, että teen opinnäytetyönäni käännökset koulussamme yleisimmin laulettuihin virsiin, jotka kootaan oppimateriaalipaketiksi. Valmistuttuaan se on koulumme materiaalipankissa ja tarkoitettu käytettäväksi oppitunneilla ja aamunavauksissa. Tämän lisäksi tuote suunnataan myyntiin, jolloin se palvelee oman koulumme lisäksi muitakin perusopetuksen- ja varhaiskasvatuksen ryhmiä sekä erityisryhmien tarpeita.

1.3.1 Käännösten kohderyhmänä oppilaat, joilla on kielellinen erityisvaikeus

Enemmistö oppilasaineksesta, joiden kanssa Mikael-koulussa käytetään viittomia ja / tai viittomakommunikaatiota ovat puheella kommunikoivat huonokuuloiset oppilaat sekä ne kuulevat oppilaat, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Tästä syystä tein käännökset viitotulle puheelle. Suomen kielen mukaisesta, puheen kanssa yhtäaikaisesta viittomisesta oppilaat pystyvät yhdistämään puhutun sanan ja sen merkityksen mukaisen viittoman.

Käännettävän materiaalin valinnassa hyödynsin koulumme päivänavauslistoja kulu-
neiden parin lukuvuoden ajalta sekä evankelisluterilaisen kirkon peruskoulujen vir-
sisuosituslistaa. Sen tehtävänä on auttaa kouluja laulettavien virsien valinnassa ja
tukea niiden monipuolista käyttöä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2010d.)
Valitsin 1-2 luokille tarkoitettua virsilistalta kymmenen virttä opinnäytetyöhöni ja sitä
kautta koulumme oppimateriaalipakettiin. Näiden virsien kautta eletään koulu- ja kirk-
kokuuden koko sykli. Tämän lisäksi monet näistä virsistä liittyvät myös suomalaiseen
kulttuuriin, niitä lauletaan monissa tilaisuuksissa ja juhlissa.

2 KIELELLINEN ERITYISVAIKEUS

Kuten kerroin, on lähes 50 %:lla Mikael-koulun oppilaista kielellinen erityisvaikeus.
Nämä oppilaat ovat osaltaan virsien käännösten ja valmistuvan oppimateriaalin käyt-
täjäryhmää. Tämän takia valotan työssäni kielellistä erityisvaikeutta ja sen vaikutuk-
sia.

Termi kielellinen erityisvaikeus ja siitä käytetty lyhenne SLI voivat tuntua vierailta,
mutta ne viittaavat diagnoosiin, josta aikaisemmin käytettiin tutumpaa termiä dysfa-
sia. Toukokuussa 2010 valmistuneen Suomalaisen Lääkäriseura Duodecimin laati-
man käypähoitosuosituksen mukaan nimi dysfasia on jäänyt pois käytöstä ja sen tilal-
la käytetään termiä kielellinen erityisvaikeus, SLI. Aivoliitto ry (entinen Aivohalvaus- ja
dysfasialiitto ry) suosittelee käytettävän suomenkielistä termiä kielellinen erityisvaike-
us (Pallari, 2011). Käypähoitosuosituksessa kuitenkin löytyy mainintoja lyhenteistä
SLI-lapsi, joten tässä opinnäytetyössäni käytän edellä mainittua lyhennettä kielen
selkeyden ja ilmaisun yksinkertaisuuden takia. Tämä menettely on sovittu puhelin-
keskustelussa Aivoliiton puheterapeutin (mt., 2011.) kanssa.

Kielellinen erityisvaikeus vaikuttaa laaja-alaisesti kielelliseen toimintakykyyn, osallis-
tumiseen ja vuorovaikutukseen. Tuolloin lapsen kielellinen oppiminen ja toimintakyky
eivät kehity iänmukaisesti, vaikka hänen näönvarainen päättelykykynsä on norma-

lia. Kielellisellä toiminnalla tarkoitetaan uusien sanojen ja käsitteiden oppimista. SLI-lapsi tarvitsee tavallista lasta enemmän toistoa sanojen oppimiseksi ja niiden mielessä pysymiseksi. Puutteellinen kielellinen toimintakyky näkyy kuullun ymmärtämisen vaikeutena, ilmaisuvaikeutena tai molempina. (Asikainen & Ervast 2010, 7; Käypähoito 2011.)

Kielelliset eritysvaikeudet voidaan jakaa kahteen pääryhmään: Puheen tuottoon tai puheen ymmärtämiseen painottuviin vaikeuksiin. Puhuttaessa puheen tuottamisvaikeuksista, lapsen puhe voi olla sujuvaa, mutta epäselvää ja vaikeasti ymmärrettävää tai niukkaa puhetta, jonka äännejärjestelmässä (fonologiassa) on suuria puutteita. (Ahonen, Aro, Marttinen & Siiskonen 2001, 26–27.) Sanaston hallinnan puutteet voivat haitata lapsen omien ajatusten, kokemusten ja tunteiden kertomisessa. Isompi lapsi voi hallita arkipuheen, osaa keskustella jokapäiväisistä asioista, mutta harvemmin esiin tulevien asioiden käsittely on hänelle työlästä. (Mt., 26–27; Asikainen ym. 2010, 7; Käypähoito 2011.)

Puheen ymmärtämiseen liittyvät pulmat näkyvät mm. puheentunnistamisen vaikeutena. Lapsen on hankalaa erotella sanoja kuulemastaan. Mikäli lapsi ei tiedä tai muista kuulemansa tai lukemansa sanan merkitystä aiheuttaa se hankaluuksia ymmärtämisessä. (Asikainen ym. 2010, 6–7; Ketonen, Salmi & Tuovinen 2001, 51; Käypähoito 2011.)

Kielellisen oppimisen, kuten kuullun ja luetun ymmärtämisen, puutteet ja käsitteistön hallinnan vaikeudet vaikuttavat koulutyöskentelyyn. Ne voivat vaikeuttaa keskittymistä ja aiheuttaa oppimisvaikeuksia. SLI-Lapsella ja nuorella voi olla myös ilmaisun vaikeutta; oman osaamisensa kertominen sekä suullisesti että kirjallisesti vaatii ponnisteluja. (Ahonen, ym. 2001, 26–27; Asikainen ym. 2010, 7; Käypähoito 2011.) Näitä pulmia on myös Mikael-koulun SLI-oppilailla. Kysymyksiin vastaaminen tai omista ajatuksista tai tekemisistä kertominen tuottaa monille vaikeuksia. Sopivaa sanaa tai ilmaisua ei ole helppo löytää, sanan muistista hakeminen voi aiheuttaa tilanteeseen juuttumista, oppilaalla on vaikeuksia päästä vaikeasta kohdasta eteenpäin. (Kiiski, 2011.)

Toimivaan vuorovaikutukseen tarvitaan apukeinoja: Tilanteita voidaan ennakoida, mallintaa ja havainnollistaa. Vuorovaikutus helpottuu, kun erilaisia tilanteita mietitään etukäteen, kommunikaatitilanteissa lauseita voidaan pilkkoa lyhyemmiksi ja helpommin ymmärrettäviksi. Puheessa ja ohjeiden annossa voidaan hyödyntää viestin toistoa. Havainnollistamista tarvitaan varsinkin silloin kun puhutaan vaikeista tai arjessa harvoin tapahtuvista tilanteista. (Asikainen, Ervast 2010, 7–9; Aro & Siiskonen 2003, 168–174; Ketonen, Palmroth, Röman, Salmi & Poikkeus 2003, 178; Käypähoito 2011.)

Visuaalista tukea vuorovaikutustilanteisiin saadaan viittomista. Ne auttavat oppilasta kohdentamaan huomiotaan ja keskittymään tilanteeseen. Viittomien käytön avulla karttuu myös aktiivinen sanavarasto, ja puheen ymmärtämiseen ja ilmaisuun liittyvät vaikeudet oppimis- ja vuorovaikutustilanteissa vähenevät. (Aro ym. 2003, 168–174; Asikainen, Ervast 2010, 7–9; Ketonen ym. 2003, 178; Käypähoito 2011.) Tekemäni virsien käännökset ovat kyseisten virsien viitottuja malleja, jotka toistuessaan samantapaisina auttavat muistamaan ja helpottavat siten oppilaan osallistumista esimerkiksi päivänavauksiin.

Artikkelissa kielen oppiminen ja oppimisvaikeudet – leikin asia? kerrotaan Plaut:n ja Kellon tekemästä tutkimuksesta. Heidän esityksensä avaa eleiden, ilmeiden, viittomien ja kuvien käytön merkitystä SLI-lasten kommunikaatiossa:

”Tutkijoiden mukaan sanan äänneisiin perustuva edustus syntyy kuulemisen kautta fonologisen työmuistin avulla, mutta sitä vastoin merkitysten syntymisessä näköaisti, motorinen toiminta ja kehosta saatu palaute ovat tärkeämpiä. Sanojen merkitykset saavat sisältönsä visuaalisten havaintojen ja motoriseen toimintaan liittyvien mielikuvien kautta.” (Ahonen, Aro, Siiskonen & Ketonen 2003, 367.)

Eleet, viittomat ja kuvat vahvistavat sanojen merkitysten ymmärtämistä. SLI-oppilaat voivat osata käsitteet ja heidän havaintoihin ja toimintaan perustuvat käsitykset ovat rikkaampia kuin mitä he itse pystyvät niitä sanallisesti ilmaisemaan. (Ahonen ym. 2003, 367.) Mikael-koulunkin oppilaista moni saa pulmallisissa tilanteissa apua viittomista. Kuten luvussa 1.1 kerroin, SLI-oppilaiden kanssa käytetään viittomia puheen tukena, viittomia ja puhetta tuotetaan yhtä aikaa. Oppilas saattaa muistaa sanahahmon viittoman nähdessään. Hänen oman osaamisen ilmaisu tai tekemisistä kertomi-

nen voi helpottua viittomien avulla. Oppilaalla on mahdollisuus rikastaa omaa puheilmaisuutta viittomin tai aikuinen voi helpottaa oppilasta vastaamaan kysymykseen viittomalla sanaa kuvaavaa viittomaa. Viittomat avaavat myös sanojen merkityksiä, sillä sanaa vastaava perusmuotoinen viittoma on aina samannäköinen kun taas puhuttaessa sanat taipuvat erikuuloisiksi kuin mitä ne ovat perusmuodossaan. Näin tutun viittoman näkeminen auttaa ymmärtämään merkityksiä. Viittomien käyttöä pidetään tästä syystä hyvin suotavana kommunikoinnin ja tiedon käsittelyn apukeinona oppituntien aikana kuin muissakin tilanteissa, kuten esim. retkillä ja päivänavausvirissä.

3 VIRRET

3.1 Evankelis-luterilaisen kirkon virret

Jumalanpalvelusoppaassa luterilainen kirkko nähdään sanan ja sävelen kirkkona. Evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjaan on koottu 642 virttä, jotka ovat yhteislauluksi soveltuvia hengellisiä lauluja. Niillä on kirkossamme monia tehtäviä: Niiden kautta seurakunta osallistuu jumalanpalvelukseen ja ne julistavat evankeliumia sanoin ja sävelin, opettavat uskosta ja auttavat ymmärtämään sitä. Virret puukevat sanoiksi kokemuksiä ja tunteita; iloa, ahdistusta, kiitosta ja ihmettelyä. Virren laulaminen on fyysistä, siihen osallistuvat sekä mieli että ruumis. (Palvelkaa Herraa iloiten 2009,106.)

Virsikirja on jaettu neljään osastoon, joista työssäni käännettävät kymmenen virttä löytyvät osastoista Kirkkovuosi ja Elämä Jumalan maailmassa. Kirkkovuosi sisältää työni virsistä kuusi; adventin, joulun ja pääsiäisen ajan tutut virret sekä lasten kanssa paljon laulettua kolminaisuusvirren 135. (Virsiikirja 1986, 13–14.)

1 (Hoosianna)

13 (Nyt sytytämme kynttilän)

21 (Enkeli taivaan)

30 (Maa on niin kaunis)

88 (Lensi maahan enkeli)

135 (Jumala loi)

Loput neljä työni virttä ovat osastosta Elämä Jumalan maailmassa, joiden virsien aiheissa näkyvät elämänkaaren teemojen lisäksi vuodenajat. (VirsiKirja 1986, 13–14.) Näistä virsistä työhöni valitsin lasten virret 499 ja 501, kouluvirsistä 488 ja vuodenaikoihin liittyvän virren 571.

488 (Jeesus, sinä itsekin)

499 (Jumalan kämmenellä)

501 (Kuule, Isä taivaan)

571 (Suvivirsi)

3.1.1 Virsien haasteellisuus

Luterilaisessa kirkossa toimitettiin virsiKirjauudistus noin kaksikymmentäviisi vuotta sitten, työtä tehnyt komitea sai työnsä päätökseen vuonna 1986. Sen tuloksena julkaistiin nykyinen virsiKirjamme. Yksi uudistuksen syistä oli tarve päivittää virsien kieliasua. Kieltä haluttiin nykyaikaistaa – lähentää sitä käyttäjiensä kieltä paremmin vastaavaksi. Työssä pyrittiin kuitenkin huomioimaan virren tekstin ja sen syntyajan luonne. Virsissä haluttiin säilyttää runokielen ilmeikkyyden ja luonne. Työryhmä oli myös varovainen niiden sanojen ja kielikuvien uudistamisessa, joilla on perinteisesti totuttu välittämään kristillistä sanomaa. (VirsiKirja 1986, 7–9.)

VirsiKirjauudistuskomitea sai työnsä aikana arvostelua tuttuun virsien liiallisesta muuttelusta. Tästä johtuen virsiKirjassa on edelleen virsiä, joissa on vanhoja sanoja tai muotoja, (mt., 7-9). kuten esim. virressä 21:1 ”... Miks hämmästyitte *säikähtäin*...” ja säkeistössä 2: ”...seimessä lapsi *makaapi*...” Kyseinen virsi edustaa traditiota, jota ei tuolloin oltu valmiita muuttamaan. Virsien haasteellisuus liittyykin osin edellä mainitun esimerkin kaltaiseen runomuotoon ja arkikiielestä poikkeaviin ilmaisuihin sekä luvussa 4.1 kerrottaviin kielikuviin ja vertauksiin.

Virsikirjauudistuksenkin jälkeen on virsikirjan monen sadan virren joukossa niitä, joiden merkitys avautuu laulajalleen helposti. Kirjassa on yhtälailla niitä, joiden kieli, käytetyt kielikuvat tai vertaukset vaativat pohdintaa ja tekstiin perehtymistä. Mikäli joidenkin virsien voidaan yleisesti ajatella olevan haastavia, ovat ne sitä myös SLI-oppilaille, joilla on vaikeuksia mm. sanojen merkitysten ymmärtämisessä. Esimerkiksi edellä mainitussa virressä käytetyt ilmaukset makaapi tai säikähtäin eivät edusta sanan yleisempää taivutusmuotoa makaa tai säikähditte, eikä niiden merkitys ehkä enää olekaan ymmärrettävissä. Tuolloin SLI-oppilaalle sanojen merkityksiä avaavat viitottujen virsien tutut, perusmuodossaan olevat viittomat.

3.2 Virsien käyttö koulussa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) on virret määritelty osaksi sekä uskonnon että musiikinopetuksen osa-alueita. Virret edustavat sisällöltään luterilaista uskontoa, ovat sidoksissa sen opetukseen, mutta melodioittensa ja laulettavuutensa osalta kuuluvat myös musiikin opetukseen. (Opetushallitus 2004, 205–207 ja 232–234.)

Opetussuunnitelman perusteiden kohdassa 7.11 todetaan koko uskonnon opetuksen yleisen päämäärän olevan oman uskonnon tuntemisen lisäksi myös suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttavien katsomusperinteiden tuntemus. Uskonnon opetuksen tehtävänä on tarjota niitä tietoja, taitoja ja kokemuksia, joiden kautta oppilas voi rakentaa identiteettiään ja maailmankatsomustaan. Opetuksen tavoitteena on oppilaan uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. (Opetushallitus 2004, 204.)

Opetussuunnitelman perusteissa virret mainitaan vuosiluokkien 1–5 luokkien opetuksen keskeisten sisältöjen kohdassa luterilaisen kirkon elämä. Näillä luokka-asteilla oppilas opiskelee kirkko- ja kalenterivuoden juhlia ja niihin liittyviä kristillisiä sisältöjä ja tapoja. Hän opiskelee myös virsiä ja hengellisiä lauluja. Perusopetuksen ylempien luokkien 6–9, kohdalla virret näkyvät sisällöissä kohdassa suomalainen katsomuspe-

rinne. Sen mukaan opetuksen yhtenä tavoitteena on se, että oppilas tuntee luterilaisen kirkon toimintaa ja virsiperinnettä. (mt., 207.)

Musiikista opetussuunnitelman perusteet toteaa, että musiikin opetuksen yhtenä tehtävänä on opettaa oppilaita ymmärtämään, kuinka musiikki on aika- ja tilannesidonnaista. Se vaihtelee ajan, kulttuurien ja yhteiskuntien mukaan. Musiikin opetus tutustuttaa oppilaat eri musiikkilajeihin, aikakausiin ja kulttuureihin. Oppilaat oppivat mm. musisoinnin ja musiikin kuuntelun kautta musiikin elementtejä, kuten rytmiä, melodiaa ja dynamiikkaa. (mt., 232–233 .)

Virret liittyvät sekä seurakunnan jumalanpalvelukseen että suomalaiseen kulttuuriin. Kouluissa virsiä lauletaan oppituntien lisäksi päivänavauksissa sekä joulu- ja kevätjuhlissa. Opetusneuvos Antti Vanne toteaa Virsivirikepaketissa, että virret heijastelevat niin suomalaista ajanhistoriaa kuin nykyisyyttä. Virsiin tulee kouluissa suhtautua kuin muuhunkin kulttuuriperinteeseen. (Engström, Jära & Urponen 2007, 9.)

Yhdessä laulettavien ja viitottavien virsien kautta voi jokainen osallistua ja olla osa yhteisöä, oli kysymyksessä sitten koulu tai seurakunta. Kuten yllä mainittiin, kuuluu esim. Suvivirren osaaminen osana yleissivistykseen. Lauletauhan tuota virttä kautta maan kevät- ja juhannusjuhlissa. Opetussuunnitelman perusteet ja opetusneuvos Vanteen kirjoitus virsivirkepaketissa tuntuvat alleviivaavan tarvetta saada virsien käännökset sekä viittomakielelle että viitotulle puheelle.

4 TEORIAT KÄÄNTÄMISEN APUNA

Relevantti ja ajan kestävä käännös vaatii pohjatyötä; tekstin merkitysten ymmärtämistä, rohkeutta nähdä uusia näkökulmia, käännettävän aineiston tulkintaa ja yhteistyötä eri asiantuntijoiden kanssa. Kääntämisen pohjalla on teorioita, joihin käännettäviä kohtia voi peilata ja joiden pohjalta käännösratkaisut syntyvät. Käännösehdotukset tarvitsevat koekäyttöä, vuorovaikutteisuutta asiantuntijoiden ja koeyleisön kanssa

ja kykyä ottaa vastaan rakentavaa kritiikkiä. Näiden edellä mainittujen asioiden kautta kääntäjällä on mahdollisuus arvioida käännöstensä toimivuutta ja tehdä siihen tarvittavia muutoksia. Jokaiselle työlle on olemassa aikansa ja siksi voidaankin sanoa, että kääntäjältä vaaditaan myös rohkeutta luovuttaa käännös käsistään käytettäväksi.

4.1 Eksegetiikka ja hermeneutiikka

Hengellisen materiaalin kääntämisessä tarvitaan eksegeettistä ja hermeneuttista taustatietoa. Eksegetiikka, toiselta nimeltään raamatunselitysoppi tai tieteellinen raamatuntutkimus on teologian, kristinuskoa tutkivan tieteen haara, joka tutkii Raamatun tekstejä niiden alkuperäiskontekstin mukaisesti. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2011e.) Virsissä tulkitaan sekä Raamatun sekä tekstejä että kirkon oppeja. Eksegeettiset taustatiedot antavat tukea oikeansuuntaisille käännöksille. Kirkollinen kieli sisältää myös paljon hermeneutiikkaa. (Kuusi 2011b.) Lisensiaattityössään Väkevä (1999) avaa sanan hermeneutiikka käännöstä; joka tulee kreikan sanoista ”*hermeneutike tekhnē*” ja tarkoittaa tulkintataittoa. Tämä taidon avulla pyritään selittämään merkityksiä ymmärrettävään muotoon. (Väkevä, 1999.) Pohtiessamme käännöksiä Riitta Kuusi korosti hermeneutiikan merkitystä. Sen avulla voidaan tuottaa uusia, tähän päivään sopivia tulkintoja kirkollisista teksteistä. Niiden kääntämisen vaikeus on tekstien sisältämässä kielikuviin, vertauksiin ja sanavalintoihin kätkeytyvissä merkityksissä. Kuusi lisäsi, että visuaalisesti välittyvässä kielessä, niin viittomakielessä kuin viitotussa puheessakin, nämä ”kuvat” havainnollistuvat, tulevat puhuttua kieltä selkeämmin esille. (Kuusi 2011.)

4.2 Relevanssiteoria

Osin hermeneutiikan kanssa samaa näkökulmaa tuo esiin Vehmas-Lehdon (2006) Käden käännteessä – kirjassa esittelemä relevanssiteoria (Gutt 2000). Oikeastaan tämän teorian taustalla on yleinen viestintäteoria, josta Gutt teki sovelluksen selvittääkseen kääntämisen ilmiöitä. Hänen mukaansa kääntämisessä pätevät samat lainalaisuudet kuin muussakin viestinnässä. Guttin mukaan jokaiseen kielellisesti ilmaistuun, eksplisiittiseen, viestiin sisältyy aina lausumatonta ja peiteltyä informaatiota eli implisiittistä tietoa, jota tulee ymmärtää tilanteessa päättelemällä. Tuo sanomaton tieto liittyy vahvasti kontekstiin, jossa viesti on kerrottu. Implisiittistä tietoa ei ole tarpeen kertoa, sillä tieto on joko kerrottu aiemmin tai se on viestintätilanteessa olijoille yhteistä. Näin ollen he voivat päätellä tiedon teksti- tai tilannekontekstista. Viestin lähettäjä kokoaa viestinsä eksplisiittiset ja implisiittiset osat sen perusteella, millaiset tiedot hän olettaa vastaanottajalla olevan. Sama viesti saatetaan ilmaista eri tavoin vastaanottajan mukaan. (Vehmas-Lehto 2006, 86–87.)

Virressä 1 oletetaan seurakuntalaisten tietävän, että *Daavidin poika* on Jeesus, joka taas on historiallisen kuningas Daavidin kanssa samaa sukua. Näihin virren sanoihin liittyy suuri määrä implisiittistä tietoa. Eksplisiittisesti ilmaistuna viesti sisältäisi edellä mainitun kaltaisen pitkän selityksen, sillä oletuksen mukaan vastaanottajalla itsellään ei olisi tätä kontekstuaalista tietoa. Edellä mainittu esimerkki *Daavidin poika* avaa myös vastaanottajan tehtävää, sillä Guttin mukaan viestin vastaanottaja täydentää viestiä, lisää siihen asiaan kuuluvaa implisiittistä tietoa, kuten Vehmas-Lehto teoksessa kirjoittaa. (mt., 87.)

Kyetäkseen lisäämään oikeaa tietoa saatuun viestiin, täytyy vastaanottajan tietää kontekstioletukset relevanssin avulla. Relevanssia voidaan sanoa kustannusten ja tuottojen suhteeksi. Vastaanottaja saa sekä uutta että kontekstiin sopivaa tietoa mahdollisimman minimaalisilla prosessointiponnistuksilla eli vähällä tiedon käsittelyn ja yhdistelyn vaivalla. Tämän pohjalla ovat oletukset siitä, että vastaanottaja ymmärtää sen mitä puhuja on sanomassa ja olettaa, että puhuja käyttää kieltä samalla tavalla (käyttää samoja sanoja ja ilmaisuja hänen kanssaan). (mt., 88; Sipilä 2004, 4–7.)

Vehmas-Lehto (2006) kertoo Guttin (2000) näkevän kääntämisen kielten välisenä lainaamisena. Esitetyt asiat kerrotaan toisella kielellä. Käännösten varsinaiset ongelmat ovat Guttin mukaan viestintäongelmia. Suurimmat ongelmat liittyvät siis viestin kontekstiin. Mikäli vastaanottaja ei ymmärrä viestijän kontekstia, heidän välillä on kontekstikuilu ja viestintä voi epäonnistua. Relevanssiteoria tarjoaakin kääntäjille kaksi mahdollisuutta: Kääntäjä voi pyrkiä sitaatin omaiseen lainaamiseen, suoraan käännökseen. Tällöin kirjoittajan kontekstin ymmärtäminen jää lukijan omalle vastuulle. Toinen vaihtoehto on epäsuora käännös, jonka tavoitteena on tekstin luontevuus. (Vehmas-Lehto 2006, 89.) Tekemissäni käännöksissä, joissa kohdekieli on viitottu puhe, jouduin tasapainoilemaan välimaastossa: pyrkimyksenä oli epäsuora käännös, joka on selkeä ja vastaanottajan helposti ymmärrettävä, toisaalta viitottu puhe etenee alkuperäisen tekstin, suomen kielen mukaan. Kyse on siis viittomavalinnoista, viittomien semanttisista kentistä ja tilankäytöstä.

Vehmas-Lehdon mukaan tekstin kirjoittajan ja sen vastaanottajan välillä ei aina vallitse sama ajatus ja ymmärrys tekstin kontekstista. Tätä ns. kontekstikuilua voidaan kaventaa mm. ilmaisemalla sanoin implisiittistä, peiteltyä informaatiota. Muita keinoja ovat viitteiden ja taustamateriaalin käyttäminen. Käännöksiin voidaan lisätä tietoa, jota ei ole alkutekstissä eksplisiittisesti ilmaistuna, mutta jota ilman käännös herättää lukijassa hämmennystä. (mt., 94–97.) Tästä hyvä esimerkki on virsi 1, Hoosianna, josta kerron lisää kohdassa 7.1 Viittomavalinnat ja viittomien käyttötavat.

Relevanssiteorian mukaisesti voidaan jossain teksteissä jättää epärelevanttia informaatiota pois. Voidaan ajatella, että mikäli jokin yksityiskohta ei tuota käännöksen lukijalle mainittavia kontekstivaikutuksia, vaan aiheuttaa ihmetystä, ei tämä yksityiskohta ole käännökselle hyväksi. (mt., 100.) Näin voidaan tehdä esimerkiksi virressä 501. Kolmannessa säkeistössä lauletaan: *”Ethän Isä taivaan, unohda, lapsiasi sodan jaloissa.”* Ei liene tärkeää miettiä mikä voisi korvata kielikuvan sodan jaloissa, merkityksellisempää on kertoa lapsista sota-alueilla, kuten myös kohdassa 4.1 mainitsin.

4.3 Kirkkohallituksen käännöstyö

Opinnäytetyönäni tekemiin viitotulla puheella oleviin käännöksiin ovat vaikuttaneet Kirkkohallituksen viittomakielisen käännöstyöryhmän suomalaiselle viittomakielelle tekemät käännökset.

Viittomakielinen käännöstyöryhmä perustettiin vuonna 1998, jolloin kirkolliskokouksessa oli päätetty aloittaa kirkollisten tekstien kääntäminen viittomakielelle. Tämä työ oli jatkoa kirkossa aiemmin tehdyille, mm. saamenkieliselle käännöstyölle. Suomen perustuslaissa mainitut yhdenvertaisuus-, uskonnonvapaus- ja kielisäännökset viittomakielisten oikeus saada palveluja omalla kielellään oli vahva peruste käännöstyön aloittamiselle. (Messu ja kirkolliset toimitukset 2008, 3.) Toisaalta tarvekin oli selvä: Tätä ennen ei mistään jumalapalvelusten osista ollut käytössä tekstejä, joita olisi viitottu yhteisellä tavalla ja täsmälleen samanlaisina tilanteesta riippumatta. (Kuusi 2011a.)

Varsinaisen käännöstyönsä työryhmä aloitti seuraavana keväänä, 1999. Käännöstyötä on kuluneen vuosikymmenen aikana tehty runsaasti. Ensimmäinen virallinen käänнос, Sana tulee näkyväksi, julkaistiin vuonna 2001. Seuraavaksi valmistui Luukkaan evankeliumin käänнос toukokuussa 2007. Tämä evankeliumi valittiin evankeliumeista ensimmäiseksi mm. sen sisältämän Jouluevankeliumin takia. Viittomakielisen käsikirjan käännöksiä 2; Messu ja kirkolliset toimitukset valmistuivat marraskuussa vuonna 2008 ja vuonna 2009 Viittomakielisen käsikirjan käännöksiä 3; Evankeliumikirjan käännöksiä. Uusimpana tuotteena ilmestyi viime vuonna 2010 Vanhan Testamentin ns. Alkukertomukset. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2010b.)

Kirkkohallituksen käännöstyöryhmän työn tuloksena on käännösten lisäksi vakiintunut kirkollisen kielen rekisteri. Kielen rekisterillä tässä yhteydessä tarkoitetaan, sitä että viittomakieliset käännökset (esim. Luukkaan evankeliumi ja jumalanpalveluselämään kuuluvat käsikirjat) on auktorisoitu, hyväksytty kirkolliskokouksessa ja niillä on virallisten kirkollisten kirjojen arvo. Toisin sanoen niitä tulee käyttää jumalanpalveluksissa ja kirkollisissa toimituksissa kuten muitakin kirkkokäsikirjoja tai raamatunkäännöksiä. (Messu ja kirkolliset toimitukset 2008,3; Kuusi 2011b.) Käännökset Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja antavat viittomakielisille mahdollisuuden

osallistua jumalanpalveluksiin ja kirkollisiin toimituksiin omalla kielellään. Niitä käyttämällä vakiintuu kirkossa ja hengellisissä yhteyksissä käytettävä kieli. Työntekijöiden ja tulkkien tulee sitoutua käyttämään viittomakielisiä käännöksiä tehdessään työtä viittomakielellä. (Kuusi 2011b.) Tehdessään työtä viitotulla puheella tulee tulkin hyödyntää käännosten materiaalia (kuten viittomistoa ja tilankäyttöä) ja tuoda sitä mahdollisimman saman oloisena työhönsä. Tämä oli pyrkimyksenä omassakin työssäni. Viittomien ja tilankäytön lisäksi halusin noudattaa luotua kielen rekisteriä viittomissani virsissä.

4.3.1 Viitotut virret ja laulut

Kuten kohdassa 3.1 totesin, luterilainen kirkko mieltää itsensä sanan ja sävelen kirkoksi. Virsiä ja hengellisiä lauluja lauletaan lähes kaikissa tilaisuuksissa; päivänavauksista ja jumalanpalveluksista häihin ja hautajaisiin. Niiden tulkkaukset ja käännökset ovat suuressa määrin olleet yksittäisten ihmisten tiettyyn tilanteeseen tekemiä käännöksiä. Monissa seurakunnissa ovat kuurojen papit ja diakoniatyöntekijät, viittomakieliset ja tulkit vuosien aikana kehittäneet itselleen sopivan ja toimivan tavan viittoja virsiä. Valitettavasti nämä käännökset eivät levinneet yhteisön yhteiseen käyttöön.

Monissa opinnäytetöissä on tätä teemaa sivuttu tekemällä tulkkaus tiettyyn tapahtumaan tai messuun. Näitä ovat esimerkiksi vuonna 2008 valmistunut opinnäytetyö ”Viittomakielen tulkin sulautumisesta esittävässä taiteessa.” Tämä työ käsitteli suomalaisen messun tulkkausta. (Nieminen, Paso & Romakkaniemi, 2008). Virsien kääntämisestä kirjoittivat myös Hurme & Kervinen opinnäytetyössään Pelkkä kääntäminen ei riitä. Näkemyksiä laulujen tulkkauksesta. (Hurme & Kervinen, 2010) Opinnäytetyönään on virsien ja hengellisten laulujen kääntämistä tutkinut myös Rehn (2007). Hänen työnsä tuloksena syntyneitä virsien käännöksiä on nähtävissä opinnäytetyössä Hengellisten laulujen viittomakielisestä kääntämisestä.

Virsiä on kuitenkin käännetty vuosien aikana myös yhteiseen käyttöön tarkoitetuiksi: Kirkon AV-keskus julkaisi 1986 Kauneimmat joululaulut viittoen (Kirkon AV-keskus,

1986). Näiden laulujen ja Kirkkohallituksen viittomakielisen käännöstyöryhmän tekemien virsien käännösten välillä on pitkä ajanjakso. Vuonna 2007 julkaistiin virren 13 (Nyt sytytämme kynttilän) glossit mm. Suomen viittomakielen tulkkien vuoden 2008 kalenterissa (Suomen viittomakielen tulkit ry, 2007) ja vuoden 2010 joulukuun alussa julkaistiin muut viittomakielisen työryhmän käännettävien virsien joukossa olevien jouluvirsien glossit¹. (Kuusi 2010b; Suomen viittomakielen tulkit ry 2010). Joulukuussa 2010 julkaistujen virsien joukossa olivat omassakin työssäni mukana olevat virret 13, 21 ja 30. Olen saanut katsottavakseni työryhmän käännösehdotukset. Niiden vertaaminen alkuperäistekstiin ja omiin käännösehdotuksiini oli hyvin hyödyllistä. Pystyin vertaamaan virsien sisältöjen esiin nostamista, tilankäyttöä ja viittomistoja. Toisin kuin viitotulla puheella viitotuissa lauluissa, voidaan näissä edetä sisältökokonaisuuksittain viittomakielen omassa rytmissä. Selkeä tilankäyttö ja paikantaminen tekevät virsistä helposti ymmärrettävät ja seurattavat. Virren käännöksissä otetaan rooleja, ollaan enkelin tai seurakuntaisen roolissa. Virren ilmaisut, kuten kiitos (virsi 135) tai kaunis maa (virsi 30) näkyvät viittojan kehon ja ilmeiden lisäksi viittomien painotuksissa, tauotuksessa ja viittomien sidostamisessa.

Riitta Kuusi totesi helmikuussa 2011 viittomakielisen käännöstyöryhmän kannasta virsien käännöksiin seuraavasti:

”Viittomakielisessä käännöstyössä päädyttiin siihen, että virsien käännösehdotuksia ei hyväksytetä Kirkolliskokouksessa, vaan ne julkaistaan internetissä käännösehdotuksina, joita käyttäjät voivat muuntaa tilanteen mukaan. (Kaksikielisissä tilaisuuksissa virren viittomiseen vaikuttaa myös musiikki, toisin kuin viittomakielisissä tilaisuuksissa virttä voidaan viittoa vapaammin kielen rytmin mukaan.) Virsien käännösehdotusten suositusluonne ei ole siis niin sitova kuin kirkolliskokouksen hyväksymien viittomakielisten käännösten.

Käännösten suosituksen luonteesta huolimatta tulee muistaa, että virsi-käännöstyöryhmässä on paneuduttu virsien sisältöön huolella. Käännökset pyrkivät dynaamisen käännösperiaatteen mukaisesti sisällöllisesti oikeelliseen ja kirkkomme opetuksen mukaiseen viittomakieliseen käännökseen.

Työryhmä päätyi suositukseen siksi, että virsien kääntäminen viittomakielelle on haasteellista monestakin syystä. Yksi haasteista liittyy runomuo-

¹ Glosseilla tarkoitetaan viittomia vastaavia isoin kirjaimin kirjoitettuja perusmuodossa olevia sanoja. Glossit ovat yksi tapa rekisteröidä viitottua kieltä. Glossauksen periaatteet Paunun (1983) mukaan ja viittomatilan kartta (Rissanen 1985) löytyvät tämän opinnäytetyön liitteistä 1 ja 2.

toisen tekstin kääntämiseen. Se on vaativampaa kuin suorasanaisten tekstin kääntäminen. Runomittainen teksti asettaa kirjoitetulle kielelle raamit, joihin ilmaisu on mahdutettavaa. Sitä käännettäessä on pyrittävä säilyttämään säkeen pituus myös viittomakielessä, mikäli käännoästä käytetään yhtä aikaa musiikin kanssa. Monet runolliset ilmaisut eivät sellaisenaan käänny kohdekielelle ja tuolloin joudutaan etsimään vastaavaa ilmaisua.” (Kuusi 2011b.)

Kuusi totesi tiedonantonsa lopuksi, että virsien kääntäminen viittomakielelle vaatii moniammatillista; teologista, kielellistä ja musiikillista osaamista, jota käytännön tulkauksilanteissa ei yleensä ole käytettävissä. (Kuusi, 2011b.) Kuusen toteamus asettaa minulle opinnäytetyöntekijänä ja meille viitotuissa tilaisuuksissa töitä tekeville tulkeille haasteen, sillä voidaan kysyä, mikä onkaan meidän moniammatillinen työryhmämme ja mikä on osaamisemme taso.

Kuusi mainitsi lausunnossaan dynaamisen ekvivalenssin teorian. Vehmas-Lehto (2002) esitteli tämän Nidan (1964) kehittämän käännoästeorian teorian kirjassaan Kopiointia vai kommunikointia. Hänen mukaansa muun muassa uusin raamatun-suomennoksemme (1992) perustuu tuolle käännoästeorialle. Teorian mukaan luontevaa kieltä olevan käännoäksen pyrkimyksenä on aiheuttaa lukijassaan mahdollisimman samankaltaisia reaktioita kuin lähtökielisen tekstin sen lukijassakin. Vehmas-Lehdon mukaan dynaamisen ekvivalenssiteorian teki vallankumoukselliseksi se, ettei tekstissä pitäydytty lähdekielen muotoja ja sisältöjä vastaavissa käännoäsissä, vaan tekstiä käännettäessä voitiin poiketa lähtötekstin kielellisistä muotojen lisäksi myös sen merkityksistä, jos käännoäs siten tuli vastaanottajan kulttuuria lähemmäksi. Esimerkkinä kielellisten yksiköiden poikkeamista Nida (1964) on maininnut ilmansuunnat: Kaikilla kansoilla ei ole pää- ja väli- ilmansuuntia tai niiden merkitys on päinvastainen kuin meillä pohjoisella pallonpuoliskolla elävillä. Dynaamista ekvivalenssia sovelletaan esimerkiksi kuvainnollisten ilmausten välittämisessä ja niitä Raamatussa on runsaasti. (Vehmas-Lehto 2002, 54–58.) Nidan teoria on mielenkiintoinen ja kuten Vehmas-Lehto sanoi, hänellä on edelleen suuri vaikutus siihen, kuinka kääntämiseen ja käännoäsiin suhtaudutaan. (mt., 54.) Vaikka viitotussa puheessa on kyse kielen sisäisestä käännoäsestä, voidaan tilankäytöllisillä ratkaisuilla ja viittomavalintojen semanttisten kenttien vastaavuuksilla päästä lähelle dynaamista ekvivalenssiteoriaa.

4.4 Viitottu puhe

Viitottu puhe on huulilukua tukeva kommunikaatiomenetelmä. Sitä käyttävät pääasiassa kuuroutuneet ja huonokuuloiset, äidinkieleltään suomenkieliset henkilöt. Heidän lisäksi viitottua puhetta käyttävät sisäkorvaistutteen käyttäjät, kuurosokeat ja kehitysvammaiset. (Fast & Kalela 2006, 7.) Viitotussa puheessa viitotaan lauseet puhutun kielen mukaisessa sanajärjestyksessä viittomakielestä lainatuin viittomin. Lauseen merkityksen kannalta epäolennaisia sanoja ei kuitenkaan viitota. Viitotussa puheessa huulio on täysin suomenkielinen ja sen selkeys on tärkeä. (Lauren 2006, 215–216.)

Viittomien valinnassa huomioidaan sanan ja viittoman suomenkielisen merkitysvastineen vastaavuus. Pyrkimyksenä on käyttää ns. perusviittomia, jotka tuotetaan selkeästi alusta loppuun saakka. Viitottaessa huomioidaan, ettei viittoma peitä huuliota. (mt., 216–217.)

4.4.1 Viitotun puheen työryhmän suositus ja sen päivittämistarpeesta tehty tutkimus

Kuuloliitto perusti Viitotun puheen työryhmän vuonna 1999, joka siirrettiin vuonna 2001 Vipe-projektin (Viitotun puheen etäopetusprojekti) alaisuuteen. Työryhmän yhtenä tehtävänä oli kehittää viitottua puhetta. Tämän kehittämistehtävän tuloksena syntyi suositus viitotun puheen käytöstä. Sen ajateltiin olevan hyödyksi niin viitotun puheen käyttäjille ja opettajille kuin viittomakielen tulkeillekin. Suositus julkaistiin Vipe-projektin Viitotun puheen seminaarissa 23.3.2003. (Kouri 2005, 9)

Suosituksen mukaan lauseesta ei viitota kaikkea, vaan sisällön kannalta merkityksettämiä pikkusanoja voidaan jättää pois. Näin viittoja saa lisäaikaa viittomien tuottamiselle ja viitottu viesti voidaan tuottaa rauhallisesti ja selkeästi. (Laurén 2006, 216.)

Suosituksessa otettiin kantaa 19 kohtaan, joita ovat mm.:

- Viittomavalinnat. Viittoma valitaan sanan merkityksen mukaan.
- Verbien kieltomuodot. Viitotussa puheessa käytetään verbien kieltoviittomia. Tämä tarkoittaa sitä, että lauseeseen voi tulla kaksinkertainenkin kieltö.
- Adjektiivien vertailu. Komparatiivin ja superlatiivin tunnuksia käytetään tarvittaessa.
- Olla-verbi. Toteavaa olla-verbiä ei käytetä ja omistavaakin olla-verbiä käytetään tarvittaessa.
- Omistus. OMA-viittoma liitetään persoonapronominiin. Meidän viitotaan ME+OMA.
- Ilmeet. Ilmeet elävöittävät viittomista ja tukevat ymmärtämistä.
(Viitotun puheen työryhmän suositus 2003.)

Viitotun puheen suosituksessa todettiin monessa kohdin se, ettei viittomisen, tilankäytön tai muunkaan elementin tulisi estää vastaanottajaa näkemästä viitotun huuliotta (Kouri 2005, 9–10).

Kuuloliitolle tehdyssä opinnäytetyössä Viitotun puheen suositusten päivittämistarpeen arviointi (Hämäläinen, Jauhainen & Ristimäki 2008) selvitettiin suositusten päivittämistarvetta ja erilaisten kontekstien sekä eri tekijöiden vaikutusta viitotun puheen ymmärrettävyyteen. Suositusten eri kohtia arvioitiin kahden samasta tarinasta tehdyn version avulla. Viitotun puheen arvioijana toimi kymmenestä viitottu puhetta käyttävästä henkilöstä koottu ryhmä. Opinnäytetyönä syntyneen tutkimuksen tuloksista koottiin selvitys Kuuloliitolle.

Opinnäytetyön arviointiryhmältä saatujen vastauksien perusteella työn tekijät totesivat seuraavaa:

- Viitottuun puheeseen voi ja kannattaa lainata viittomakielestä monia elementtejä. Ilmeet, eleet, polysynteettiset viittomat ja klassifikaattorit sekä tilankäyttö, visualisoivat ja selkeyttävät viestiä ja tukevat näin sen ymmärtämistä. Kehittämishdotuksissa tuotiin esille paikantaminen, sillä kolmiulotteista tilaa kannattaa hyödyntää edellä mainituin syin.

- Omistuksen ilmaisemiseen OMA-viittoman avulla haluttiin muutos. Viitottaessa omistusta ilmaiseva viittoma OMA vasta pääsanan jälkeen (autoni AUTO+OMA-1), tukee viitottu ilmaisu suomenkielistä huuliota.
- Kysymys – ja kieltolauseissa huomioidaan kysymysviittomien lisäksi viittomakielestä tutut elementit; ilme, vartalonliike, tauotus ja osoitukset.
- Adjektiivien vertailussa ei komparatiivin ja superlatiivin tunnuksia tutkimuksessa saatujen tulosten mukaan tarvitse käyttää.
- Persoonapronominien käytöstä tässä tutkimuksessa saatiin 2003 julkaistuun suositukseen nähden eriäviä tuloksia: Persoonapronomini voidaan jättää viitottavasta lauseesta pois, jos verbi sisältää persoonan. Mikäli persoonapronomini viitotaan ennen pääsanaa, saadaan viittomasta ja huuliosta ristiriitaista viestiä. Vaikka työssä ehdotetaan, että menemme voitaisiin viittoa MENNÄ+ ME, haluaisivat työn tekijät tätä kohtaa tutkittavan lisää.
(Hämäläinen ym. 2008: 46–52; mt., liite 14 2–10)

Tiedustelin Kuuloliiton näkökulmaa viitotun puheen suosituksiin ja sen päivittämistarpeesta tehtyyn tutkimukseen. Keskustelussamme aiheesta Kalela totesi, että jos viittomakielellä on vahva pohja henkilön kielirepertuaarissa (esim. jos viittomakieli on henkilön äidinkieli, toinen kieli tai sitä käytetään päivittäin tai lähes päivittäin) hallitsee viittomakielen kielioppi viittojan tapaa ilmaista asioita. Hänelle on luontevaa viittoa esim. MINÄ MENNÄ TAI OMA-1 AUTO, kun taas henkilölle, joka vasta opettelee viitottua puhetta, on luultavasti täysin luonnollista viittoa suositusten mukaisesti. Hänellä ei ole valmista tapaa tai mallia, josta tulisi oppia pois. Viittomakieltä omaksuneille ja sitä aktiivisesti käyttäjille suositusten mukainen viittominen voi puolestaan tuntua hyvinkin hankalalta, kieliopin vastaiselta ja vaikeilta omaksua. Esimerkiksi edellä mainittu "autoni" AUTO+OMA-1 saattaa tuntua yhtä luonnottomalta kuin ilmaisun autoni sijasta käytetty suomenkielinenkin muoto "niauto". (Kalela, 2011a.) Palaan viitotun puheen suosituksiin luvussa 6, jossa kerron työni tuloksista.

4.5 Viitotun puheen suositukset kääntämisen työkaluna

Laura Ryytty (2006) toteaa opinnäytetyössään Oi, Emma, Emma, rakastan elämää, että tulkkaus viitotulle puheelle on lähempänä kielen sisäistä tulkkausta kuin kääntämistä kahden kielen välillä. On tärkeää viittoa selkeästi ja rauhallisesti tuottaen sanat huuliolla loppuun asti. Tekstissä muistutetaan kuinka monella (aikuisella) asiakkaalla on vielä lyhyehkö historia viitotun puheen käyttäjänä. Heidän äidinkielensä on suomen kieli. Viitottu puhe on apukeino, jota he hyödyntävät huuilta lukemisen rinnalla. (Ryytty 2006, 5.) Tämä pätee Mikael-koulunkin oppilaisiin. Moni oppilas on opiskellut viittomia vasta muutamia vuosia. Toisin kuin aikuisilla on heidän suomenkielensä vasta kehityksessä. Monet viittomat ja sanat opitaan lähes yhtä aikaa. Viittomien käyttö vahvistaa suomen kielen taitoa, luo sanoille ymmärrettäviä merkityksiä. Kääntäjänä minun tuli miettiä viittomavalintoja tämän tiedon valossa.

Virsienviittomisessa olen huomionnut viitotun puheen työryhmän suositukset: Kaikesa mitä viitotaan, tulee olla suomen kieltä (virren sanoja) vastaava huulio. Lauseen kaikkia sanoja ei viitota, mutta toisaalta siinä, mitä viitotaan, pyritään valitsemaan viittomat suomen kielen merkityksen mukaisesti. (Kouri 2005, 9; Laurén 2006, 216.) Samaa painotti työpaikkaohjaajani Riitta Kuusi, kun hän totesi kesäkuussa 2010 työskennellessämme, että: ”Hyvässä tulkkauksessa tulkkari ymmärtää virren sisällön ja osaa nostaa esiin olennaisen” (Kuusi 2010a). Käännöstyötäni ohjasi myös kielen rekisteri. Koska käännettävät tekstit olivat evankelis-luterilaisen kirkon virsiä, olen pyrkinyt soveltamaan Kirkkohallituksen viittomakielisen käännöstyöryhmän käännöksiä mm. viittomavalintojen ja tilankäytön osalta.

Yhtä tärkeää kuin se, mitä viitotaan, on se miten viitotaan. Valotin työni alussa, luvussa 1.3 esiviittojan roolia. Yksi ero tulkkauksen ja esiviittojan välillä on mielestäni suhtautumisessa laulun tai virren alkumusiikkiin: Tulkkauksissa tulkkari viittoaa (yleisimmin viittomalla PIANO) esim. musiikin alkamisen ja päättymisen, mutta tekemissäni käännöksissä alkumusiikin viittominen voitiin mielestäni jättää pois. Voisin perustella tätä sillä, että kohderyhmäni kuulee musiikin, mutta painavampi peruste on kuitenkin se, että käännöksen kautta katsojille annetaan toiminta- ja viittomismalli. Tästä syystä käännöksissäni viitoin esiviittojana vain sen, minkä haluan muidenkin viittovan.

Viittomavalinnat olivat vain osa käännöstä. Mietittäviä osa-alueita olivat myös paikantaminen, tilankäyttö, katseen suunta ja viittomien tempo ja sitkeys. Juuri katseen suunta tuntuu haasteellisimmalta osa-alueelta. Mietin, kuinka onnistun säilyttämään virren tasapainon; ilmaisemaan kieliopillisia seikkoja, kuten kohdentaessani katseen Jumalalle tarkoitettuun tilaan (3Y), luomaan yhteyden katsojiin välittäen inhimillistä kommunikaatiota ja muiden tilaan paikannettaviin asioihin välillä. Näillä elementeillä pyrin saamaan aikaan käännökset, jotka ovat elävät, seurattavat ja selkeät lähes selkokielliset.

5 MULTIMODAALISEN OPPIMATERIAALIPAKETIN TEKOPROSESSI

Mikael-koulun yhteisen virsien viittomistavan löytämiseksi sovimme keväällä 2010, että teen opinnäytetyönäni päiväavauksissa yleisimmin laulettuihin virsiin käännökset. Käännösten ympärille syntyi tuote, oppimateriaalipaketti, joka on koulumme materiaalipankissa käytettävänä oppitunneilla ja aamunavauksissa.

Opetuksessa mediaesitysten multimodaalisuus, jossa jokainen elementti tukee toisia, tekee uuden asian oppimisesta kokemuksellista, entistä havainnollisempaa ja virikkeellistä. (Tampereen kaupunki 2011.) Opinnäytetyössäni halusin virsien käännöksissä käännösten lisäksi tuottaa multimodaalisesti ehyen kokonaisuuden, johon yhdistyvät musiikki, laulettu virret ja viitotut virren käännökset sekä lisäinformaatiota tuovat taustakuvat ja liturgisista väristä kertova viittojan vaatetus.

5.1 Työnjako tuotteen valmistuksessa

Huhtikuussa 2010 esittelin opinnäytetyöni ja mahdollisen tuotteen idean koulussamme. Idea poiki suunnitelman, jossa hahmottui työn osa-alueet ja niiden tekijät. Tähän valmistuneeseen oppimateriaalipakettiin on työpanoksensa antanut moni henkilökuntamme jäsen. Sain toukokuun puoliväliin mennessä muistitikulle tallennettuna erityisluokanopettajistamme soittamat kymmenen virren melodiat. Koulun opetushenkilöstöstä koottu ryhmä aloitti virsien harjoittelun toukokuussa ja ne äänitettiin toukokuun vaihteessa. Saimme luvan käyttää Mikkelin Tuomiokirkon kryptaa äänityspaikkanamme. Mikkelin oppimateriaalikeskus huolehti sekä äänityslaitteistosta että äänityksestä. Heidän ammattitaitonsa ansiosta meillä oli jo kesäkuulla käsiteltä äänimateriaalia, jonka perusteella pääsin aloittamaan käännösehdotusten viittomisen harjoittelua.

Koulumme oppimateriaalisuunnittelija oli projektin aikana tärkeä yhteistyökumppani. Hänen vastuullaan oli äänitysten järjestäminen sekä kuvaustekniseen välineistöön liittyviä seikat. Hän kuvasi suuren osan videoista ja suunnitteli kanssani ohjelman ulkoasua sekä otti yhteisen suunnittelumme pohjalta ohjelmassa käytettävät kuvat ja käsitteli ne. Virsien editointi ja ohjelman tekninen toteutus oli koulumme mikrotukihenkilön vastuualueena. Hän muokkasi kerta toisensa jälkeen kuvattua materiaalia videoklipeiksi.

Työ suuren ihmisjoukon kanssa oli haasteellista. Suurin vaikeus oli käännösten kuvaamisessa ja ohjelman teknisessä toteutuksessa tarvittavan yhteisen ajan löytäminen. Ensimmäiset tallenteet kuvattiin kesäkuussa 2010 ja käännösten viimeiset versiot helmikuussa 2011. Niiden teko sijoittuu pitkähkölle ajanjaksolle, sillä työtä on tehty muun päivätyön ohella. Sairastumisista ja yllättävistä tilanteista johtuen kuvauskataulumme muuttui ja projekti ei pysynyt sille aiemmin sovitussa aikataulussa. Nyt opinnäytetyön valmistuttua voin todeta, että oppimateriaalipaketti on nyt koulun koeikäytössä ja teknisen viimeistelyn jälkeen valmiina ensi lukuvuonna 2011–2012.

5.2 Kuvaäänitteen tallennuslupa

Virsienvälinnasta ja niiden valintaperusteista olen kertonut työssäni kohdissa 1.3.1 sekä 3.1. Virsienvälinnan jälkeen (kevät 2010) selvitin niiden käyttöoikeutta Teostolta. Oppimateriaalipaketin kymmenestä virrestä vapaita sävellyksiä oli neljä. Loput kuusi virttä olivat tekijänoikeudellisesti suojattuja. Suojausaika on voimassa tekijän eliniän sekä 70 vuotta hänen kuolemansa jälkeen. Suojattujen sävellysten käytöstä maksetaan asianmukainen korvaus tekijälle tai hänen perikunnalleen. Näiden virsienvälin käyttöön tarvittiin lupa Teostolta. Tein lupahakemuksen kesäkuussa 2010. Työssäni käytettyjä suojattuja virsiä oli kuusi; 13, 88, 135, 488, 499 ja 501.

Opinnäytetyössä käytetyistä sävellyksistä maksettiin Teostolle tallennekustannuksia 65€ (riippumatta suojattujen virsienvälin määrästä) sekä 8 % arvonlisäveroa. Koska opinnäytetyön aikana syntyneestä tuotteesta työstetään myytävää materiaalia, haetaan Teostolta sävellysten käyttö lupaa tuotteen valmistuttua. Tuolloin jokaisesta sävellyksestä maksetaan tallennekorvauksia 0,36 €/sekunti sekä kopiokorvausta 9,009 % tuotteen tukkuhinnasta.

5.3 Multimodaalisuus opinnäytetyön toteutuksessa

Opinnäytetyöni painopiste on virsienvälin kääntämisessä, mutta koska muutkin oppimateriaalipaketin elementit (virren musiikki ja laulu, taustat ja vaatetus) vaikuttavat käännöksen kuvaukseen, on mielestäni perusteltua pysähtyä hetkeksi multimodaalisuuden äärelle.

Viestinnän eri moodien – tekstin, kuvan, äänen, liikkeen – yhdistymistä toisiinsa kuvataan käsitteellä multimodaalisuus. Lehtonen (2007) pureutuu audiovisuaalisten tekstien multimodaalisuuteen. Hänen mielestään multimodaalisuus itsessään sisältää sekä tekstuaalisen että kulttuurillisen ulottuvuuden. Tekstuaalisella ulottuvuudella tarkoitetaan tapaa ilmaista viestiä. Viestin (sanojen /viittomien) lisäksi vastaanottaja saa lisäviestiä puheemme / viittomisemme rytmistä, äänestä, kasvojen ilmeistä sekä eleistämme ja ruumiin asennoistamme. Kulttuurisella multimodaalisuudella Lehtonen

tarkoittaa sitä, että yksikään viestintämuoto (lehdet, radio, näytelmät) ei ole muusta ympäröivästä yhteiskunnasta tai muista muodoista riippumattomia. (Lehtonen 2007,38.) Näin on varmasti myös oman työni virsien käännoksien laita. Virsien taustoiksi on valikoitunut kuvia, jotka symbolisoivat tilanteita tai asioita, jotka liittyvät siihen, miten luterilaisuus näkyy suomalaisessa yhteiskunnassamme. Näitä voivat olla kirkon penkit virressä Hoosianna, taivas virressä Maa on niin kaunis tai kesäinen luonto Suvivirressä.

Lehtonen kertoo sinällään eri muotokieltä käyttävien elementtien kuten sanojen, kuvien ja äänten keskinäisestä yhteydestä. Hänen mukaansa me, symbolisten elementtien käyttäjät annamme elementeille merkitykset. (mt.,38.) Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisuun kirjoittanut Hirvonen toteaa, että visuaalinen kerronta on kielellistä kerrontaa tehokkaampaa, se antaa paljon informaatiota samanaikaisesti. Kielen kautta sitä vastoin saadaan informaatiota vähitellen, sitä mukaa, kun puhe etenee. (Hirvonen 2009, 4) Tässä oppimateriaalipaketissa visuaalisen kerronnan välineet; virren tausta ja viittojan vaatetus ovat nähtävissä jo virren alkusoiton aikana. Kielellinen viestin, virren alkaessa on vastaanottaja ennättänyt jo muodostaa itselleen kuvan virren tapahtumapaikasta. Mainitsemaani kielellistä viestiä tässä oppimateriaalipaketissa välittävät virren musiikki ja laulu, tekstitys sekä virren viitottu käänös. Visuaalisella kerronnalla on käytettävissään tutut kielen funktiot: Kuvan avulla voidaan välittää tietoa (informatiivinen funktio), vaikuttaa tunteisiin (ekspressiivinen funktio) tai saada vastaanottaja toimimaan halutulla tavalla (imperatiivinen funktio). Tätä mukaellen voidaan todeta, että liittäessämme virteen 488 (Jeesus, sinä itsekin) taustakuvan, jossa on koulureppuja kirkonportilla, luomme näistä elementeistä mielikuvan esimerkiksi koulun aloitushartaudesta. Toisaalta sama virsi sopii laulettavaksi muulloinkin kouluvuoden aikana. Samat visuaaliset elementit; reppu ja portaat toimivat tuolloinkin ja kielellinen viesti säilyy samana. Tunteisiin ohjelmassa halutaan vaikuttaa virren 571 taustakuvalla. Siitä lisää luvussa 5.6.2.

5.4 Ohjelman suunnittelu

Ohjelman ulkoasun suunnittelu alkoi kesäkuussa 2010. Halusin käännöksien taustoil-
le luontoa ja kirkon tiloja. Otin tuolloin yhteyttä kahteen Mikkelin seurakunnista; Mik-
kelin Maaseurakuntaan ja Mikkelin Tuomiokirkkoseurakuntaan. Teimme kummankin
seurakunnan kanssa kirjallisen sopimuksen, jossa Mikael-koulu sai luvan käyttää kir-
kosta ja sen sisätilojen yksityiskohtia otettuja kuvia ohjelmassamme. Molemmista
kirkoista löytyikin monia upeita yksityiskohtia, joita käytimme sellaisenaan tai muokat-
tuina ohjelmassamme.

Syksyllä 2010 kuvatessamme oppimateriaalisuunnittelijamme kanssa Maaseurakun-
nan kirkkoa ja kuvia saimme idean ohjelman ulkoasuun: Mielestäni yksi kirkon tehtä-
vä on tarjota mahdollisuus hiljentymiseen ja pyhyyden tuntemiseen. Ohjelman ulko-
asun tuli välittää tätä viestiä. Ohjelman pääikkunaan valitsimme elementit Maaseura-
kunnan kirkosta: Virsitaulun, johon merkittiin ohjelmassa käytettävät virret, kirkon
penkkirivin puuleikkauksen, johon virren käännöksen on tarkoitus näkyä ja kirkon lau-
taseinää ohjelman taustaksi. KUVA 1.

KUVA 1. Virsioppimateriaalin ohjelman pääikkuna

5.5 Kuvaussuunnitelma

Kuluneiden työvuosien aikana olen oppinut, että mitään työtä ei ole järkevää tehdä moneen kertaan. Virsien käännökset oli viisasta kuvata niin, että saatoimme hyödyntää materiaalia suoraan oppimateriaalipaketissamme. Tämän vuoksi teimme oppimateriaalisuunnittelijamme kanssa kuvaussuunnitelman, johon koottiin kaikki videoiden kuvaukseen ja editointiin tarvittavat tiedot: Taustakuvat, taustan suhde viittojaan (viittojan paikka tilassa), viittojan vaatetus, virteen mahdollisesti liittyvä liturginen väri sekä muu taustalla oleva rekvisiitta. Kuvaussuunnitelmaan kirjattiin myös ohjelman tuottamiseen osallistuvat henkilöt vastuualueittain. Paikkansa pitävän suunnitelman avulla viittojan oli helppo miettiä kuinka hän tulee käyttämään tilaa viittoessaan, kuvaaja tiesi miten hän rajaa viittojan ja mihin kohtaan kuvaruutua jää tilaa esim. taustakuvan yksityiskohtia varten. Editoiija puolestaan pystyi rakentamaan kuvaussuunnitelman perusteella annetuista materiaaleista (virren musiikki ja laulu, tekstitykset, taustakuvat, taustavideot ja viitotut videot) halutun kokonaisuuden. Oppimateriaalipaketin kuvaussuunnitelma on opinnäytetyön liitteenä. (LIITE 3)

5.6.1 Virsien visuaaliset taustat

Tämän oppimateriaalin kohderyhmä ja tekemien käännösten konteksti on koulumme SLI-lapset. He tarvitsevat tekstin (puhe tai laulu) visualisointia. (Ahonen ym. 2003, 36; Asikainen ym. 2010, 6–7.) Uskon, että sama multimodaalinen ajatus palvelee myös muita ohjelman käyttäjiä. Tästä syystä on jokaisen virren tausta huolella mietitty. Taustoina ei voida käyttää liian hallitsevia kuvia, mutta toisaalta ne voivat kirkastaa virren sanomaa tai antaa aiheeseen liittyvää lisäinformaatiota. (Lehtonen 2007, 39–40.) Toivon, että materiaalin käyttäjillä herää taustoista mielikuvia tai he pystyvät liittämään taustan ja virren yhteen joko oman tietopohjansa tai sen perusteella, mitä esim. opettaja tai päivänavausta pitävä seurakunnan työntekijä kyseisen virren kohdalla kertoo.

Esimerkkinä tästä haluan nostaa virren 21 (Enkeli taivaan). Tämän virren taustaksi olemme valinneet tumman sinisen taustan, yötaivaan. Ohjelman ikkunassa viittojan

oikealla puolella on kultainen tähti, joka kuvastaa sitä Betlehemin tähteä, joka loisti seimen yllä ja johdatti virressä kerrotut paimenet vastasyntyneen Vapahtajan luokse. Käännöksessä Jeesuksen seimi paikannetaan tilaan 4, juuri tähden alle. Katsojalla on mahdollisuus vastaanottaa viitotun viestin lisäksi myös visuaalinen viesti. Tähti ja seimi linkittyvät yhteen myös ajatustasolla. KUVA 2.

KUVA 2. Virsi 21: Enkeli taivaan

Vastaavasti virressä 1 (Hoosianna) lisäviestiä tuo viittojan sijoittaminen taustaan. Tässä virressä viittoja ikään kuin seisoo penkkirivissä laulaen Hoosiannaa seisaaltaan. Tämä taustan ja käännöksen multimodaalinen kokonaisuus opettaa samalla luterilaisen kirkon tietoutta.

Miettiessämme taustaa virrelle 501 (Kuule, Isä taivaan) pohdimme, miten voisimme saada samaan aikaan ajattoman ja merkityksellisen taustan. Mikkelin maaseurakunnan kirkossa oleva lähetyskynttelikkö ihastutti ja näimme mielessämme sen taustalla kynttilöiden palaessa ”eri maan kolkissa”. Myöhemmin Virsivirikepakettia lukiessani huomasin, että idea ei ollutkaan keksimämme, sillä sitä oli käytetty tuon virren kohdalla. Tarkistin idean käyttöoikeutta sekä Kuvastosta että oppimateriaalisuunnittelijaltamme, joka on osallistunut opetushallituksen tekijänoikeuskoulutukseen. Molemmilta sain samansisältöisen vastauksen;

”Tekijänoikeuden niin sanottuihin peruseriaatteisiin kuuluu, että tekijänoikeus ei suojaa ideaa. Tällä rajoituksella on haluttu varmistaa, että tekijänoikeus ei rajoittaisi aiheettomasti vanhojen ideoiden hyödyntämistä uuden luomisessa.” (Raito 2010)

Kuten aiemmin kerroin, on virsien tehtävänä myös tuottaa elämyksiä, herättää tunteita. Mikä olisikaan sopivampi tausta Suvivirrelle kuin alkukesän luonto. Virren viittominen luonnon keskellä herättää varmasti kuulijassa ja näkijässä niitä tunteita, joita me tuohon virteen usein liitämme: Kesän saapumisen riemua, iloa ympäröivästä luonnosta, vapauden kaipuuta ja kiitollisuutta saadusta uudesta vuodenajasta. KUVA 3.

KUVA 3. Virsi 571: Suvivirsi

5.5.2 Liturginen väri

Multimodaalisen oppimateriaalin yksi osa-alue on virsiin liittyvä liturginen väri. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on Kirkkovuoden jokaiselle sunnuntaille ja kirkollinen juhla on omat raamatuntekstinsä ja rukouksensa sekä teemaan sopivat virret, musiikit ja liturgiset värit. Käytettäviä värejä on viisi; valkoinen, punainen, vih-

reä, violetti tai tummansininen ja musta. Jokaisella väreillä on oma merkityksensä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2010c)

”Valkoinen kuvaa iloa, kiitosta, puhtautta ja autuutta. Se on myös Jumalan, Kristuksen, taivaan enkelien ja pyhien symboli. Valkoista käytetään kirkkovuoden suurina juhlapäivinä kuten jouluyönä ja joulupäivänä, pääsiäisyönä ja pääsiäispäivinä sekä loppiaisena ja mikkelinpäivänä. Valkoisen rinnalla voidaan käyttää myös hopean ja kullan värejä.”

”Vihreä kuvaa toivoa ja iankaikkista elämää, mutta on myös elämänvoiman ja kasvun väri. Vihreää käytetään loppiaisesta laskiaiseen sekä lähes kaikkina helluntain jälkeisen ajan pyhinä.”

”Violetti on katumuksen, odotuksen ja valmistautumisen väri. Sitä käytetään toisena, kolmantena ja neljäntenä adventtisunnuntaina sekä paastonaikana ja hiljaisella viikolla. violetin rinnalla voidaan käyttää myös tummaa sinistä.”

(mt., 2010c)

Opinnäytetyöhöni valituista virsistä virret 1 (Hoosianna), 21 (Enkeli taivaan), 30 (Maa on niin kaunis) ja 88 (Lensi maahan enkeli) ovat kirkkovuoden suurien juhlapyhien; ensimmäisen adventin, joulun ja pääsiäisen virsiä. Niiden liturginen väri on valkoinen. (mt., 2010c.)

Virsi 13 (Nyt sytytämme kynttilän) sijoittuu 2-4 säkeistönsä osalta pikkupaaston ajalle, jota eletään ensimmäisestä adventista joulun ja sen liturginen väri on tuolloin violetti tai tummansininen. (mt.,2010c.) Päädyin violettiin väriin.

Vihreä liturginen kuvaa toivoa ja iankaikkista elämää, mutta se on myös elämänvoiman ja kasvun väri. Vihreää käytetään loppiaisesta laskiaiseen sekä lähes kaikkina helluntain jälkeisen ajan. (mt.,2010c.) Seuraavia työssäni käännettäviä virsiä; 135 (Jumala loi), 488 (Jeesus sinä itsekin), 499 (Jumalan kämmenellä) ja 501 (Kuule, Isä taivaan) ei ole sidottu mihinkään tiettyyn pyhään, joten ajattelin niin sanotun kirkollisen yleisvärin sopivan näihin virsiin. Aivan kuin myös virteen 571 (Suuvirsi), jota lauletaessa kirkossa liturginen väri on vihreä.

Ratkaistavakseni jäi, kuinka tuomme liturgisen värin ohjelmassamme parhaiten esille. Vaihtoehtoja oli useita: Ohjelman taustaikkunassa olisi voinut olla vaikkapa värin mukainen reunus. Yksi vaihtoehto oli se, että virren liturginen väri näkyy viittojan paidas-

sa. Paidan värin vaihtelu oli mielestäni kokonaisuuden kannalta selkeä ja vähäeleinen tapa tuoda esille virteen liittyvää väriä. Liturgisten värien tarkoituksenmukainen eli pyhien mukainen vaihtelu herättää toivottavasti oppimateriaalin käyttäjissä pohdintaa liturgisten värien merkityksestä ja niiden sanomasta.

5.5.3 Viittojan vaatetus

Viittojan vaatetuksella on väliä, ei ole ollenkaan samantekevää, kuinka jumalanpalvelusta tai hengellistä tilaisuutta tulkaava tulkki on pukeutunut. Vaatetuksen tulee olla siisti ja tilaisuuteen kaikin puolin sopiva. Perinteisistä tulkin vaatteiksi sopivista väreistä ovat harmaa ja musta neutraaleja värivaihtoehtoja kirkkoon. Kuten yllä olevasta luvusta 5.5.2 voimme lukea, on muutoin tulkin työhön sopivilla väreillä kuten sinisellä tai vihreällä oma liturginen merkityksensä. Liturgisen värin ja vaatetuksen yhdistin liivitunikan ja trikoopaidan yhdistelmällä. Valitsin työhöni tummanharmaan asun. Pidin sen sopusoinnusta muiden työssä käytettävien liturgista väriä edustavien paitojen kanssa. Harmaa yksinkertainen asu rauhoittaa ja luo levollisen vaikutelman.

6 KÄÄNNÖSTYÖN PROSESSI JA TULOKSET

Esittelen tässä käännöstyön prosessia ja sen tuloksia. Olen päätenyt jakamaan työni tekemistä ja sen tuloksia kuvaavat luvut kielellisiin ja ei-kielellisiin ulottuvuuksiin. Jalkoa perustelen seuraavasti: Kielellisiin ulottuvuuksiin kuuluvat työssäni käännetyt virret ja niiden käänösratkaisut perusteluineen. Kuten luvussa 4.5 kerroin, tavoitteenani olivat käänökset, jotka on tehty viitotulla puheella ja joissa hyödynnetään viittomakielisen käännöstyöryhmän käänöksiä mm. viittomiston ja tilankäytön osalta. Minulla on ollut ilo saada palautetta työstäni työpaikkaohjaaja Riitta Kuuselta, Kirkkohallituksen kääntäjiltä, Kuuloliiton viitotun puheen asiantuntijoilta, Mikael-koulun puheterapeutilta sekä erityisluokanopettajilta. Käänöksiä on koekäytetty Mikael-koulun aamunavauksissa sekä oppitunneilla. Tuolloin olen voinut tehdä työhöni liittyviä

huomioita. Luvun 6.1 alaluvuissa käsittelen omaa käännöstyötäni, virsien koekäytössä tekemiäni huomioita ja saamaani palautetta otsikoin Viittomavalinnat, Tilankäyttö, Roolinvaihto ja Kieltoilmaisut virressä. Näiden lisäksi työhöni tekemiseen ovat vaikuttaneet multimodaalisuus ja tallentamiseen liittyvät kysymykset. Näitä osa-alueita valotan luvussa 6.2 ei-kielelliset ulottuvuudet.

6.1 Kielelliset ulottuvuudet

Olen käyttänyt työssäni Rissasen (1985) Suomalaisen viittomakielen perusrakenteessa esittelemää tilakarttaa (LIITE 1) sekä Paunun (1983) kirjassa Viito elävästi II lanseeraamia glossauksen periaatteita (LIITE 2). Työssäni mainitut viittomat merkitään glosseilla. Viittaan työssäni liitteissä esitellyin symbolein tiettyjen viittomien positiioihin, paikkoihin viittomatilassa.

6.1.1 Viittomavalinnat ja viittomien käyttötavat

Tehdessäni opinnäytetyöni käännöksiä olen saanut peilata viittomavalintojani viittomakielisen käännöstyöryhmän käännösehdotuksiin ja pohtia niitä työpaikkaohjaajani ja kollegojeni kanssa. Vertaillen viittomakielisen käännöstyöryhmän tekemiä viittomakielisiä käännöksiä ja tekemiäni viitotun puheen käännöksiä liittyy yksi suurimmista eroista mielestäni käännöksen rytmiin. Viittomakielisissä lauluissa, kuten Kuusi luvussa 4.3.1 kertoi, voidaan laulua viittoa viittomakielen rytmissä. Näissä käännöksissä kääntäjällä on suurempi vapaus valita sanaa / säettä parhaiten kuvaavia viittomakielisiä ilmauksia, viitotulle puheelle tekemissäni käännöksissä ilmaisuvapaus on sidoksissa suomenkieleen ja kuvailevia elementtejä voidaan käännökseen ottaa vain jos musiikissa on aikaa niille. Näin on esim. virren 499 viitotussa käännöksessä, jos-

sa lauletaan: "... kaikille tilaa riittää, kaikille paikkoja on..." KAIKKI² (Suvi 956) TILA (Suvi 1130) RIITTÄÄ (Suvi 597) "TERVETULOA-2-1" (Suvi 67) / KAIKKI (Suvi 956) TUOLIX (Suvi 762) "TARJOTA-1-3-4" (Suvi 234). Lainausmerkeissä olevat viittomilla voidaan virteen lisätä viittomakieleen kuuluvia ilmapiiriä ja tilaa kuvaavia viittomia. Katso LIITE 3; 499.

Suomen kielen mukainen viittominen tuo haasteensa viittomien yhteen sitomiseen. Aina suomenkielisten sanojen ja viittomien tuotto (laulaminen / viittominen) eivät sovi ajallisesti yksi yhteen. Virren sanojen ja viittomien kestot vaihtelevat. Viitotussa laulussa voidaan asia ilmaista laulettua nopeammin ja joskus laulun tempo ja sanoja vastaavien viittomien viittominen voivat vielä aikaa laulettua enemmän. Viitotun puheen suosituksissa todetaan, ettei kaikkia lauseen kannalta merkityksettömiä sanoja tarvitse viittoa. (Kouri 2005, 9; Laurén 2006, 216.) Tämän ja viittomavalintojen avulla saadaan lisää aikaa virren rauhalliseen ja selkeään viittomiseen. Tekemistäni käännöksistä helposti seurattavaksi koetut virret sisälsivät suuria ja liikkeeltään selkeitä viittomia. Tällaisia olivat esim. virret 21(Enkeli taivaan) ja 488 (Jeesus, sinä itsekin).

Vastaavasti haastaviksi koettiin ne virret, joissa oli koeryhmän viittojille uusia ja outoja viittomia, jotka olivat liikkeeltään nopeita ja monimutkaisia. Näiden virsien käännökset miellettiin selkeiksi ja seurattaviksi, mutta niiden yhdessä viittominen vaatii laulun harjoittelemista. Lasten virreksi ajateltu virsi 135 (Jumala loi) on itse asiassa haastava ja vaikeahko yhdessä viitottava virsi. Verrattaessa tätä esim. virteen 21, on tämän virren sävel nopeampi, sisältö vaikeammin ymmärrettävissä ja kuvannettavissa, viitottavaa tässä virressä on yksinkertaisesti paljon. Joka vuosi laulettavissa virressä 571 (Suvivirsi) virren käännös avasi vaikeasti ymmärrettäviä suomenkielisiä kohtia: Tuttu viittoma TULEE auttoi ymmärtämään ensimmäisen säkeistön kohtaa; "**Jo joutui armas aika...**" ja kartuttaa samalla lapsen sanavarastoa. Virsien käännökset palvelevat mainitsemani esimerkin avulla tarkoitustaan, tukevat SLI-lapsen kielellistä kehitystä.

Muutamissa virsissä viittomavalinnat olivat mielestäni selkein käännöksen osa-alue. Yleisimmin tunnettujen virsien kohdalla epävarmuutta viittomavalintoihin toi viittomakielen alueellinen vaihtelu. Koska viittomakielen yleiskielestä ei ole olemassa niin

² Viittomakielen verkkosanakirjasta Suvi:sta löytyvät viittomat on lisättyesimerkin mukaisella merkinnällä: KAIKKI (Suvi 956). Mikäli merkintä puuttuu ei kyseistä viittomaa löydy verkkosanakirjasta.

laajaa sanakirjaa, jossa kerrottaisiin haluamani viittoman yleiskielisen ja murteellisen viittoman muodon ero, jäi viittomavalinta oman empiirisen selvityksen varaan. Esim. virressä 30 on muutamia kohtia, joista saisi mielestäni aikaan hyviä keskusteluja. Tällaisia ovat muun muassa *toiviotie*. Toiviotietä on useimmiten viitottu viittomin ODOTTAA+TIE (Suvi 345, Suvi 197) tai pyhiinvaellusta kuvaavin viittomin; käsien asennolla (kädet vastakkain, sormet ylöspäin), ja viittomalla tie. Itse valitsin ensin jälkimmäisen, koska mielestäni se kuvaa parhaiten laulussa ajateltua kristityn vaellusta. Käännösehdotukseni herätti kuitenkin muutamissa viittomakielisissä katsojissa ajatuksia viittomista PALVOA tai PAKANA. Saamassani viittomakielisen käännöstyöryhmän ehdotuksessa on kohta viitottu ODOTTAA+TIE. (Kuusi 2010b.) Koska ODOTTAA-viittomaa käytetään sanasta toivoa järjestelmällisesti esim. kirkollisten käsikirjojen käännöksissä, näin parhaaksi muuttaa kyseisen kohdan vastaamaan suositukseksi tulevan virren käännöstä.

Virsiensä käännöstyössä ja pohdittaessa viittomavalintoja on hyvä huomioida tapoja, joilla virsien sanoituksia on tehty. Niitä rakennettaessa tulee melodian ja sanoituksen tavumäärien sopia hyvin yhteen. Esim. virressä 488 Taneli Kuusiston tekemän melodian pohjalle tehdyssä sanoituksessa sanotaan: ”Jeesus, sinä itsekkin olet ollut pieni”. Kuusi totesi keskustellessamme asiasta kesäkuussa 2010, että tämän voitaneen ymmärtää tarkoittavan seuraavaa: ”*Jeesus, sinäkin olet ollut pieni*”. Näin ei kuitenkaan voida laulaa, sillä sanojen tavumäärä ei sovi säveleen. (Kuusi, 2010a) Jouduimmekin pohtimaan painotuksia: Mietimme, kumpi on oleellisempaa: sekö, että Jeesus**kin** on ollut pieni vai Jeesus **itse** on ollut pieni. Suomenkielistä lausetta lukiessa ensisijainen käännös olisi ollut JEESUS SINÄ ITSE (Suvi 480). Virren ajatukseksi on se, että pieni koululainen pyytää Jeesusta tulemaan mukaan kouluun, luokkaan ja seuraansa. Päädyimmekin – kin päätteeseen, jonka avulla Jeesus rinnastetaan lapseen, onhan hänkin elänyt lapsuuden. Tuolloin virren ajatusta tukee käännös JEESUS SINÄ MYÖS (Suvi 826). Käännösehdotuksessa tuodaan esiin implisiittistä tietoa, korostetaan Jeesuksen omaa kokemusta lapsena elämisestä viittomalla MYÖS, ITSE – viittoman sijaan. Käännösehdotus tähän on seuraava: JEESUS SINÄ(B, 5y) MYÖS ENNEN (Suvi 25) PIENI (Suvi 58). Valittujen viittomien lisäksi viittoman on ajoitettava viittomansa täsmäämään virren melodiaan ja lauluun ja tehtävä tämä kaikki kiireettä ja sulavasti. KUVA 4.

KUVA 4. Virsi 488: Jeesus sinä itsekkin

Viitotun puheen työryhmän suosituksessa (Kuuloliitto 2003) luvussa 4.4.1 painotetaan viittomavalinnoissa suomen kielen sanojen merkitystä vastaavien viittomien valintaa. Virressä 1 (Hoosianna) lauletaan Daavidin Pojasta. Suora käänös viitotulle puheelle olisi DAAVID OMA-3 (Suvi 45) POIKA (Suvi 508). Korvattaessa POIKA viittomalla JÄLKELÄINEN (Suvi 275.), oma lapsi, Kirkkohallituksen käänöstyöryhmän mallin mukaisesti, kavennetaan relevanssiteorian mukaista kontekstikuilua lisäämällä käänökseen taustatietoa (luvussa 4.2). Jälkimmäisellä viittomalla viitottuna lauseen merkitys säilyy käänöksessä ja se välittää kirjoittaman tarkoittamaa kontekstia, jossa halutaan muistuttaa Jeesuksen olevan kuningas Daavidin sukua, hänen jälkeläisiään. Lapsille tuo viittoma JÄLKELÄINEN on POIKA -viittomaa vieraampi, mutta he ovat todennäköisesti nähneet sitä käytettävän esim. opettajan viittomisessa. Koulusamme on mahdollista käydä virsiä luokissa läpi ja opettaja voi näin selittää laulujen viittomien merkityksiä.

Haasteellista virressä 88 oli ensimmäisen säkeistön säe: ”Lensi maahan enkeli, joutuisampi tuulta..” Ensin kerrotaan, kuinka enkeli tulee maahan ja sitten todetaan vielä, että hän on tuultakin nopeampi. Viitotun puheen päivittämistarpeesta tehdyssä opinnäytetyössä (luvussa 4.4.1) päädyttiin siihen, ettei komparatiivin tunnusta tarvitse viittoa, se näkyy huuliolla. Sanaa joutuisampi voidaan viittoa esim. viittomin VAAHTI (Suvi 1052.) tai NOPEA / HETI (Suvi 699.). Valitsin jälkimmäisen viittoman sen liik-

keen motorisen helppouden ja selkeyden takia, vaikka ensin mainittu merkityksensä puolesta olisikin ollut kontekstiin sopiva. Koulumme SLI-lasten käsissä viittoma NOPEA / HETI on VAUHTI- viittomaa tutumpi. Näiden päätelmien mukaisesti virren käännöksen kohta viitottiin seuraavasti: 3Y-TULLA-2 ENKELI (Suvi 172) NOPEA TUULI. Käännöksestä voidaan tulkita, ettei enkelin ja tuulen nopeutta vertailla, vaan sillä että viittoma TUULI seuraa enkeliä ja näiden kahden viittoman suunnat ovat yhteneväiset, kuvataan enkelin tapaa liikkua. Viitotun puheen asiantuntijaryhmä piti ratkaisua lyyrisenä ja kauniina, joskin olisi miettinyt kohdan toisenlaista toteutusta. (Kalela 2011b.) Tiedän itse, että SLI-lasten näkökulmasta kohdan olisi voinut viittoa perusviittomilla NOPEA tai VAUHTI ja TUULI. Luvussa 3.1 kerroin, kuinka evankelisluterilaisen kirkon ajatuksena virren yhtenä tehtävä on pukea sanoiksi kokemuksia ja tunteita. Koska kielen yhtenä tehtävänä on vaikuttaa, saa virressäkin olla kohtia, jotka informatiivisen tehtävän lisäksi herättävät tunteita. Näillä perustein valitsin edellä mainitsemani viittomat tähän käännökseen.

Luvussa 4.1 kerrottiin kuinka kirkolliset tekstit, virret mukaan lukien sisältävät kielikuvia ja vertauksia. Niitä löytyy myös opinnäytetyöni virsissä; virressä 499 puhutaan *Jumalan kämmenestä*, virressä 501 on *lapsia sodan jaloissa* ja niin edelleen. Kääntäjänä jouduin tekemään tulkintoja virren sanomasta ja ottamaan kantaa siihen, oliko kielikuvat selitettävä vai voitiinko ne jättää käännökseen sellaisenaan. Kaikkea ei kääntäjän tarvitse selittää eikä kaikkia merkityksiä avata. Virteen, samoin kuin laulihinkin saa jäädä tilaa laulajan ja katsojan tai kuulijan omille ajatuksille ja tulkinnoille, sillä eihän voida olettaa, että kääntäjän valitsema asian esitystapa on sen ainoa oikea tulkinta.

Kuuloliitolta saamassani palautteessa alleviivattiin selkeän huulion tärkeyttä. Mikäli käännösratkaisussa ei voida piirtää yhtäkuin -merkkiä sanan ja viittoman välille, korostuu selkeän huulion merkitys. (Kalela 2011c.) Vaikka itse olen saanut opintojen aikana palautetta käyttämästäni selkeästä huuliosta, muuttuu sen tulkinta näkökulman vaihtuessa viittomakielestä viitottuun puheeseen. Kohderyhmäni kuulee laulun ja siksi huulion merkitys ei ole yhtä suuri kuin esimerkiksi kuuroutuneella viittojalla. Mikäli käännösten kohderyhmänä olisivat olleet aikuiset huonokuuloiset tai kuuroutuneet viitotun puheen käyttäjät, olisi minunkin pitänyt pysähtyä tarkastelemaan huulion selkeyttä vielä tarkemmin. Ryytty (2006) totesi työnsä tuloksissa, että huulio säilyy

selkeänä, jos tulkki viitto ja puhuu samanaikaisesti. (Ryytty, Laura 2006, 25, 28.) Viittoessani virsiä en itse laulanut ja ehkä tästä syystä huulioni ei paikoitellen ollut aikuisen viitotun puheen käyttäjän näkökulmasta ajateltuna riittävä huulilta luettavaksi.

Samaisessa virressä 501 mietitytti viittoma SIUNATA (Suvi 208): Kuinka se voisi viittoa niin, että ilmaisee Virsivirikepaketin selityksen mukaisesti rakkautta, huolenpitoa ja läsnäoloa. (Engström ym. 2007, 23–24.) Käännöksessäni päätin tuottaa viittoman normaalia pyöreämmällä, suuremmalla ja intensiivisemmällä liikkeellä, ikään kuin syliin ottamisella. Toivon, että ratkaisusta välittyy materiaalin käyttäjälle siunauksen tarkoitus. Mikäli näin tapahtuu, tuo käännös virteen relevanssiteoriassa (luvussa 4.2) mainittua implisiittistä tietoa. Tämän virren kertosäkeeseen ”*Siunaa koko maailmaa*” liittyy mielenkiintoinen näkökulma. Tarkasteltaessa säettä viittomakielen näkökulmasta voidaan sitä pitää tylsähkönä samojen viittomien toistona, johon on vaikea keksiä uutta ja luovaa ratkaisua. Lasten näkökulmasta tarkasteltuna taas noiden kahden viittoman, SIUNATA ja MAAILMA (Suvi 338), liikkeet ovat tuttuja elementtejä lastenlauluista. Niihinhan usein liittyy leikki tai liikkeet, joita tehdään laulettaessa. Nämäkin viittomat, joiden käsimuoto ja liike ovat helpot, ovat mukavia tehdä ja toistaa, kuten Mikael-koulun puheterapeutinkin palautteessaan totesi. (Häkkänen 2011.) Virren kertosäkeeseen voi varmasti osallistua pieninkin tai viittomia heikosti osaava laulaja.

Yksi viitotun puheen suositusten ja niiden päivittämistarvetta arvioivan opinnäytetyön (Hämäläinen ym. 2008) keskustelua herättäneistä kohdista oli persoonan ilmaiseminen. Kalelan tavoin (luku 4.4.1) pidän itselleni luonnollisena tapana ilmaista asiaa viittomakielen mukaisella ilmaisutavalla, kuten esimerkiksi ME MENNÄ. Tekemissäni virsien käännöksissä olen karsinut muutamia persoonapronomineja tai persoonamuotoisten verbien persoonapäätteitä. Esimerkiksi Virressä 13, jossa lauletaan ”... nyt sytytämme kynttilän...”, viiton NYT (Suvi 180) SYTYTTÄÄ KYNTTILÄ (Suvi 590). Mielestäni persoonapäätteen viittominen ei ollut tuossa kohdassa sisällön kannalta tärkeimpiä viitottavia asioita. Virren subjektit eivät jää epäselväksi, sillä kohta säkeistössä jo viitotaan ”... *me odotamme Jeesusta...*” ME ODOTTAA (Suvi 345) JEESUS. Samaa voin todeta esimerkiksi virrestä 135: Kertosäkeessä lauletaan: ”*Herraa me tahdomme kiittää. Herralle riemulla laulamme kiitosta. Herra, me kiitämme nimeäsi.*” Käännöksessä persoonapronomininit viitotaan ensimmäisessä ja viimeisessä lausees-

sa, mutta keskimmäisen lauseen verbin persoonapäätte jätetään viittomatta: HERRA (Suvi 476) ME TAHTOA (Suvi 49) KIITTÄÄ (Suvi 60). HERRA ILOINEN (Suvi 173) LAULAA KIITTÄÄ. HERRA ME KIITTÄÄ OMA-3 (Suvi 45) NIMI (Suvi 639). Ensimmäisessä lauseessa katse on seurakunnan / ohjelman katsojan suuntaan. Lauseessa todetaan halu kiitokseen. Toisen ja kolmannen lauseen aikana katse tilassa 3Y, kiitos osoitetaan Jumalan suuntaan. Mielestäni keskimmäisen lauseen persoonapäätteen viittomatta jättäminen ei muuta virren sanomaa, vaan katseen ja varhaisen orientaatio kertovat että viittoja itse on lauseen subjektina. Kolmannessa lauseessa viittomalla ME laajennetaan subjektia taas koko seurakuntaan / virren viittojiin. Tällä käänösratkaisulla kertosäe voitiin viittoja kiireettömästi ja käänös noudatteli virren melodian rytmiä.

Toinen edellä mainitun opinnäytetyön (mt.,) tuloksissa keskustelua herättänyt kohta oli omistamisen ilmaiseminen. Toisin kuin vuonna 2003 julkaistussa suosituksessa, jossa todettiin omistamista ilmaistavan tavalla OMA-3 IHME (Suvi 691) (ihmeitäsi), esittävät he suomen kielen mukaista tapaa IHME OMA-3. (mt., liite 14.3.) Tässäkin kohdassa on todettava, ensiksi opittu viittomakieli vaikuttaa siihen mikä tuntuu luontevalta tavalta viittoja. Käänöksiä miettiessäni pohdin molempia ratkaisuvaihtoehtoja. Virren sisältö, omistamista ilmaisevien viittomien viereiset viittomat ja käänöksen tilankäyttö vaikuttivat yhdessä siihen kumpaa tapaa käytin. Suvivirren toisessa säkeistössä kumpikin tavoista on käytössä peräkkäisissä säkeissä, jossa lauletaan ”... *muistuttaapi hyvyyttäs Jumala, ihmeistä julistaapi...*” MUISTAA (Suvi 425) HYVÄ (Suvi 30) OMA-3 (Suvi 45) JUMALA (Suvi 622) OMA-3 (Suvi 45) IHME (Suvi 691) JULISTAA. Käänösratkaisussa viittomajärjestyksen painavin peruste oli rauhallinen ja selkeä viittominen ja tilankäyttö. Virrestä saatu palaute osoitti, että tässä pyrkimyksessä onnistuin.

Virren 21(Enkeli taivaan) käänöksessä käytettiin paljon Rissanen (1985) Suomalaisen viittomakielen perusrakenteessa esiteltyä peruskäsimuotoa B. (Rissanen 1985, 63.) Tämän käsimuodon toistaminen, selkeän tilankäytön ja paikantamisen sekä virren rauhallisen melodian yhdistelmänä virrestä tuli lähes selkokielinen. Kirkkohallituksen kääntäjiltä saamassani palautteessa kiiteltiin virren selkeyttä ja tilankäyttöä (Sandholm, Uusimäki 2011) ja toisaalta Kuuloliiton palautteessa toivottiin käsimuotojen runsaampaa käyttöä (Kalela 2011c.). Kääntäjänä iloitsen tämän virren kohdalla

Mikael-koulun puheterapeutin ja erityisluokanopettajien palautteesta, jossa todetaan virsi lasten helposti osallistuttavaksi. (Häkkänen 2011.)

6.1.2 Tilankäyttö

Virsiensä käännöksissä olen pyrkinyt hyödyntämään tilankäyttöä. Sekä Viitotun puheen työryhmän suosituksessa että sen päivittämistarpeesta tehdyssä opinnäytetyössä (luvussa 4.4.1) painotetaan näiden elementtien selkeyttävän viestiä ja tuovan vastaanottajalle lisäinformaatiota. Voidaan kysyä, onko olemassa viittomakielistä tai viitotulla puheella esitettyä laulua ilman tilankäyttöä. Tämä elementti liittyy olennaisena kolmiulotteista tilaa hyödyntävään kielimaailmaan, että se puuttuisi, ontuisi käytettävä kielikin suuresti.

Tilankäyttöön liittyvät myös seuraava havaintoni Kirkkohallituksen Messu ja kirkolliset toimitukset käännöksistä. Yksi mielenkiintoinen paikantamiseen liittyvä havainto on Jeesuksen paikan muutos. Tämä näkyy selkeimmin Jumalan Karitsan käännöksissä. Perinteisesti Jumalan paikka on viittomatilassa 3Y, mutta nyt Jeesus paikannetaan tilaan 5. Riitta Kuusi selitti tätä muutosta kertoen, että jumalanpalveluksessa pelastushistoria tulee todeksi tässä ja nyt. Tämän vuoksi Jeesuksen paikka on yläviistossa 5. (Kuusi 2011a) Hyödynsin tätä löytämäni ja Kuusen vahvistamaa tietoa virressä 501, jossa kyse on esirukouksesta. Tämän virren sisältöä pohtiessani perehdyin Kirkkohallituksen vuonna 2007 julkaisemaan Virsivirikepakettiin. Tuo varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen käyttöön tarkoitettu materiaali tarjoaa uusia lähestymistapoja virsikasvatukseen. Se sisältää tietoa virren keskeisestä sisällöstä, vaikeiden sanojen selityksiä ja virteen liittyviä teema- ja tunnelmakuvia. (Engström ym. 2007, 6). Julkaisussa kerrotaan, kuinka virren 501 keskeinen sisältö on rukous, sydämen puhe Jumalalle. (mt., 23–24). Viittomakielisessä rukouksessa yhteyden Jumalaan luo katsekontakti tilaan (3Y), johon Jumala paikannetaan. Paikannettaessa Jeesus alemmas ja etuviistoon ja muutettaessa kuvakulmaa niin, että viittojan rintamalinja on kääntynyt hieman oikealle, saadaan aikaan läpi virren säilyvä kieliopillisesti luotu yhteys viittojan ja Jumalan välille. Näiden pienten muutosten vaikutus näkyy virren intensiteetin kasvuna. Tässä tilankäytöllisessä ratkaisussa ei rukous jää kaikumaan kirkkosalin holveihin, vaan on kahden välistä puhetta; lapsen ja Jumalan. Tätä hy-

väksi havaitsemiani elementtejä hyödynsin myös virressä 488 (Jeesus sinä itsekin). Saamassani palautteessa on viittomakielisiä kirkollisia käännöksiä ja virren sisältöä tuntematon henkilö ihmetellyt, miksei viittoja katso kameraan / katsojaan, vaan katsoo sivulle. Yhtä hyvin voidaan olettaa, ettei koulun oppilaillakaan ole tuota käännoksen implisiittistä tietoa. Heille se tosin voidaan kertoa silloin, kun virttä opetellaan luokassa.

Tilankäytön avulla saamme pääsiäisvirren 88 tapahtumat lavastettu loogisesti ja havainnollisesti: Enkeli tulee taivaasta (tilasta 3Y tilaan 2), vierittää haudan suuaukon edessä olevan kiven (2- 4) ja istuu sen jälkeen kivelle (4) kertomaan ilouutista Jeesuksen ylösnousemisesta. Tilankäytöstä ja paikantamisesta syntyvä vaikutelma on selkeä ja helposti ymmärrettävä. Säkeistössä 4 palataan vielä enkeliin lauletaessa: *”Niin kuin taivaan enkeli, mekin iloitsemme..”* Käännös siitä on: SAMA (Suvi 826) TAIVAS (Suvi 68) ENKELI (Suvi 172)(katse 4) / ME ILOINEN(Suvi 173)(katse 2).

Uudenlaista tilankäyttöä olen käyttänyt virressä 1. (Hoosianna) Sen taustalla on palmusunnuntain teksti, jossa kerrotaan kuinka ihmiset levittivät palmun oksia ja vaatteita kaduille ja riemuitsivat Jeesuksen tulosta hänen ratsastaessaan aasin varsalla kaupunkiin. Tulkittaessa virttä eksegetiikan mukaan (luvussa 4.1), voidaan sitä viitottaessa ottaa kadun varrella seisojan rooli ja ”odottaa näkevänsä” luvatus Vapahtajan. Tuolloin katse ja viittomat suunnataan tilaan 2. Tässä tilankäyttö ja paikantaminen poikkeavat jumalanpalveluksessa ajatellusta Jeesuksen paikasta (5), sai käännosehdotukseni Kuuselta myönteisen vastaanoton, se sopii virren kontekstiin ja tilanteeseen, jossa sitä lauletaan.

Kaunista tilankäyttöä voidaan nähdä viittomakielisen käännostyöryhmän kääntämässä virressä 13 joka kuuluu varmasti varhaiskasvatuksen ja lapsityön vakiovirsiin. Viittomakielisen käännostyöryhmän kääntäjät Tarja Sandholm ja Tomas Uusimäki ovat tehneet virteen käännoksen (2007), joka on julkaistu glossattuna esim. Suomen viittomakielen tulkit ry:n vuosikalenterissa (Suomen viittomakielen tulkit ry, 2009). Virsi kuuluu siihen materiaalipakettiin, joiden käännoksiä viittomakielinen käännostyöryhmä parhaillaan tekee. Virressä 13 kuvataan rinnakkain kahta tarinaa: Yhtäällä (tilassa 4) syttyvät adventtikynttilät lisäten sunnuntai sunnuntailta valoan ja toisaalla (tilassa 5) eletään joulun tapahtumia; odotetaan Jeesuksen, kuninkaamme ja vapahtajamme syntyvän talliin. (Kuusi 2010b.) Virren katsoja näkee virren käännoksessa adventin

odotuksen ja ilon. Viitotulle puheelle tekemässäni käänöksessä tarkoitukseni oli samojen edellä mainittujen asioiden näkyväksi tekeminen. Hyödyntämällä kolmiulotteista tilaa virren tarinat pysyvät erillään selkeinä kokonaisuuksina. Ajatus säkeistöissä tapahtuvasta valon määrän kasvamisesta (tilassa 4) linkittyy joulun tuloon: Ensin liekki leimahtaa PALAA, toisessa säkeistössä valo laajenee KASVAA /LAAJENEE (Suvi 207), kolmannessa säkeistössä loistaa LOISTAA (Suvi 952) kirkas kynttilä ja neljännen kynttilän myötä joulu jo sarastaa PÄIVÄ (Suvi 223). Näiden kahden tarinan ajallisia yhtymäkohtia ovat toisessa säkeistössä oleva LÄHENEE-viittoma ja kolmannen säkeistön KOHTA-viittoma (Suvi 269). Viimeisen säkeistön NYT- (Suvi 180) ja PÄIVÄ-viittomat sitovat sekä valon lisääntymisen sekä joulun tulon toisiinsa ja yhdistävät kaksi tarinaa yhdeksi. Mielestäni tämän virren käänöksien avulla voidaan verrata viittomakielen ja viitotun puheen eroja. Molemmissa on käytetty samoja elementtejä, mutta koska viitotun puheen käänös seuraa suomenkieltä, on tulos erinäköinen joskin yhtä eheä. KUVA 5.

KUVA 5. Virsi 13:Nyt sytytämme kynttilän.

Tilankäytön, viittomien paikantamisen ja katseen siirroilla on luotu tunnelmaa virressä 135 (Jumala loi), jossa vuorottelevat kerronta ja ylistys. Säkeistön alussa todetaan Jumalan teot, joista kolmiyhteistä Jumalaa kiitetään. Kerronnan aikana viittojan katse on seurakunnassa / ohjelman katsojissa (2), ja ylistyksen aikana Jumalassa (5 ylä-

viisto). Käännökset rauhalliset kokonaisuudet ja katseen siirtymät tekevät kokonaisuudesta eheän.

6.1.3 Roolinvaihto

Roolinvaihdolla on mielestäni suuri merkitys virsien käännöksissä. Sen avulla selkeytetään tilaa ja viitottavaa viestiä. Vähintäänkin yhtä tärkeää on kysymys, voiko viittoja olla neutraali tai passiivisessa roolissa, voidaanko virsiä viittoja ottamatta? Roolin oton kautta päästään osoittelevasta viittomisesta osallistuvaan viittomiseen. Tästä kerroin luvussa 1.3, jolloin avasin esiviittojan roolia. Omien havaintojeni mukaan viittomakielisen käännöstyöryhmän virsien käännösehdotuksissa otetaan aktiivinen rooli, ollaan itse kokijoina. Mielestäni tämä käännösratkaisu on hyvä, se tuo virren sanoman lähelle viittojaa.

Näin esim. kouluvuoden aloittavassa virressä 488, jossa lapsi (virren laulaja) keskustelelee Jeesuksen kanssa. Virren subjekti on minä. Tätä näkökulmaa ajatellen tuntuu luontevalta jatkaa samassa roolissa passiiviin kirjoitetussa neljännessä säkeistössä, jossa lauletaan: *”Pienikin on tärkeä, pienikin voi tuoda ympärilleen lämpöä...”* Mikä mahtaisi tuolloin olla lapsen ajatus, jos hän osallistuisi virteen viittoen PIENI-2 (Suvi 58) MYÖS (Suvi 826) TÄRKEÄ (Suvi 637) / PIENI-2 MYÖS TUODA? Eikö tuolloin joku muu, kuin hän itse ole tärkeä. Ottamalla pienen rooli PIENI MINÄ TÄRKEÄ, PIENI MYÖS TUODA, korostuu se, että virren laulaja sekä muut ympärillä olevat lapset ovat tärkeitä. Viittomien PIENI MYÖS TUODA aikana katse ja viittomien suunta kääntyy (tilaan 2) kanssalaulajiin. Käännöksessä voidaan informatiivisen tekstifunktion avulla välittää piiloviestiä, korostaa lapsen merkitystä. Virren luonne muuttuu neljännessä säkeistön aikana yksilön rukouksesta yhteisölliseksi: Pienikin / jokainen voi tuoda lämpöä ja hyvää mieltä toisille.

Virressä 88 kerrotaan enkelistä, jonka tehtävä oli merkityksellinen: Hän vieritti suuren kiven pois Jeesuksen haudalta ja kertoi Jeesuksen ylösnousemisesta. Enkeli toimi viestin välittäjänä ja Jeesuksen ylösnousemuksen todistajana. Viitotussa käännöksessä voidaan korostaa tätä eksegeettistä tietoa ottamalla enkelin rooli; työntää kivi

pois haudan suuaukolta ja istua kertomassa ilosanomaa. Virren neljännessä säkeistössä siirrytään tästä roolista esim. niiden haudalle tulleiden naisten rooleihin tai seurakuntalaisen rooliin. Tuolloinkin voidaan sanoilla: ”Niin kuin taivaan enkeli mekin iloitemme...” osoittaa (tilassa 4) kivellä edelleen istuvaa enkeliä (SAMA-4 (Suvi 826) TAIVAS (Suvi 68) ENKELI (Suvi 172) vartalo ja katse 4 ME ILOINEN(Suvi 173) vartalo ja katse 2). KUVA 6.

KUVA 6. Virsi 88: Lensi maahan enkeli

Roolinvaihdolla on merkitystä myös tutussa jouluvirressä 21 (Enkeli taivaan). Voisiko enkelin viestiä edes viittoa passiivisesti roolia ottamatta? Säkeistöissä 1 ja 2 ollaan tiiviisti enkelin roolissa, näemme paimenet ja Jeesus-lapsen seimessään hänen silmillään. Toisen säkeistön jälkeen alas laskeutuvat kädet korostavat roolinvaihtumista; viimeisessä (10.) säkeistössä ollaankin jo Jumalaa ylistävän seurakuntalaisen roolissa.

Aktiivinen roolinotto näkyy myös virressä 30 (Maa on niin kaunis). Tuossa laulussa kokijana on minä. Ensimmäisessä ja toisessa säkeistössä maailman kauneus koetaan laulajan silmien kautta ja laulaja voi kuulla/ aistia sielun laulun sävelen, joka on taivaisen sävelen selkeää kaikua. Kolmannessa säkeistössä käväistään enkelien roolissa ja otetaan vielä oma rooli paimenina jotka välittävät suurta sanomaa. Ilman

aktiivista roolia jäisi säe ”sielusta sieluhun kaiku soi” (SIELU ANTAA-1 SIELU ANTAA-2 LAULUx) mielestäni pinnalliseksi, ikään kuin viittojan ulottumattomiin.

Virsiensä koekäytössä Mikael-koulussa huomasin roolinvaihtoon ja tilankäyttöön liittyvän seikan: Vaikka nämä elementit ovat virren sanomaa selkeyttäviä tekijöitä, visualisoivat virren tapahtumia ja auttavat siten ymmärtämään se sisältöä, jäävät ne usein virttä mallista viitottaessa pois. Päätelmäni mukaan tilankäyttöä ja roolivaihtoa voidaan opetella silloin, kun luokissa harjoitellaan virren viittomista.

6.1.4 Kieltoilmaisut virressä

Viitotun puheen työryhmän suositusten sekä sen päivittämistarpeesta tehdyn opin- näytetyön tulosten mukaan viitotun puheen lauseissa voi olla kaksinkertainen kiello. Näin on esimerkiksi virressä 499 (Jumalan kämmenellä). Sen visaisimpia kohtia oli mielestäni kertosäkeen viimeinen lause: ”... *Jumalan kämmenellä ei kukaan ole turvaton.*” Riitta Kuusi muistutti Raamatun tekstien ilmaisutapaa, jossa monien asioiden kertominen aloitetaan kieltolauseilla. Kirkkohallituksen käännöstyöryhmä on ratkaisu- monet tällaiset kohdat muuttamalla ne myönteisiksi. (Kuusi 2010a) Viittomakieli- sessä käännöksessä voitaisiin tämäkin virren kohta viittoa ”... *kaikilla turva on.*” KAIKKI (Suvi 956) TURVA (Suvi 306). Tuntuu mukavalta lopettaa virsi positiivisiin merkityksiin. Viitotulle puheelle tehdyssä käännöksessä pitäydytään kuitenkin suo- menkielessä ja näin säkeeseen tulee kaksinkertainen kiello. Sen lisäksi, että valittu käännösratkaisu on viitotun puheen suositusten mukainen, on se visuaalisesti ehyt. Säe ”ei kukaan ole turvaton” tuotetaan yhdellä käsimuodolla EI KUKA TURVA EI jol- loin lopun turvaton (TURVA EI) ikään kuin sulautuu yhteen. Näin olen löytänyt haas- tavalle kohdalle ratkaisun; myönteissävytteisen kiellon.

6.2 Ei-kielellinen ulottuvuus

6.2.1 Haasteita tallenteen teossa

Viittominen luonnollisessa tilanteessa ja kuvaustilanteessa erovavat toisistaan, kamera tuo mukanaan omat haasteensa. Videokuva litistää kolmiulotteista tilaa ja viittojan luonnollinen tilankäyttö ei aina näytä kuvattuna samalta tai suunniteltu paikantaminen selkeältä. Viittojana olen joutunut huomioimaan kameran aiheuttamat muutokset ja muokkaamaan käännöksen toteutusta. Videoituja käännösehdotuksia analysoidessani olen muuttanut viittomien ja katseen paikkoja ja suuntia sekä vartalon asentoja saadakseni aikaan toivotun tulkinnan.

Haastetta työhön on tuonut myös käyttämämme videokuvan kuvasuhde; laajakuvassa tilaa on viittojan sivuilla riittämiin, sen sijaan ylhäällä ja alhaalla tuntui välillä olevan niukasti käyttövaraa. Kameratyöskentelyn vaikutukset näkyvät monen virren käännöksissä. Usea käännös jouduttiin kuvaamaan uudestaan siksi, että osa viittomista TAIVAS (Suvi 68) tai JUMALA (Suvi 622) rajautuivat tilan ulkopuolelle. Näin esim. virressä 571:1 *”...nyt siunaustaan suopi taas lämpö auringon..”* jossa aurinko on paikannettu hieman normaalia tilankäyttöä alemmas. Vastaavasti saman säikeistön kohdassa *”.. kauniisti joka paikkaa koristaa kukkanen..”* viitottaisiin kukat luontevasti alemmas tilassa. Tilankäyttöön ja paikantamiseen liittyy oleellisena katse, se seuraa tilaan viitottavia elementtejä, kuten tässä kukkia. Videolla alas suunnattu katse näytti suljetuilta silmiltä, jolloin viittojan ja katsojien yhteys katkesi tahattomasti, eikä tuosta syystä ns. alatilaa voitu käyttää. Tästä seurasi jotain hyvääkin: Viitottua puhetta suositellaan tuotettavan pienessä tilassa, jolloin vastaanottajan on helppo seurata viittomien lisäksi huuliota. (Kouri 2005,10.) Alatilan käyttämättä jättäminen jätti tilaa myös videoiden tekstitykselle. Alun perin tekstitystä ajateltiin toteutettavan yksirivisenä, jolloin viittomiselle olisi jäänyt enemmän tilaa. Toisaalta, perinteinen kaksirivinen tekstitys vaihtuu hitaammassa tahdissa, katsojalla on enemmän aikaa lukea tekstiä ja saada vinkkiä tulevista viittomista. KUVA 6.

KUVA 6. Virsi 571: Suvivirsi. 1. säkeistö

6.2.2 Multimodaalisuus käänöksissä

Multimodaalisuutta, jossa jokaisella elementillä on merkittävä osansa, käänöksessä on ollut haasteellista toteuttaa. Viittomien taustojen miettiminen on joskus vaatinut aikaa ja virren sanoman kypsyttelyä. Niiden kohdalla on kyse samasta kuin elokuvissa tai missä tahansa muussa audiovisuaalisessa teoksessa, kysymys on käsikirjoittajan mielikuvista ja tulkintoista. Kuten Lehtonen kirjoitti, ohjaavat kulttuuri, ympäröivä yhteiskunta ja henkilön oma kokemusmaailma tulkintoja. (Lehtonen 2007, 38) Mielestäni olemme onnistuneet tässä osa-alueessa hyvin, keskinäiseen vuoropuheluun perustuva yhteistyömme oppimateriaalisuunnittelijamme kanssa on tuottanut virren taustoiksi päätyneitä oivalluksia. Työn tekemisen aikana olen pohtinut useasti, kuinka esim. taustakuvilla tai elokuvien kohtausten huolellisesti rakennetuilla taustoilla voidaan vaikuttaa niin suuresti ihmisessä syntyviin mielikuviin ja tunteisiin. Mainitsinkin kielen funktioista luvussa 5.4 ja luvuissa 5.7.1 ja 5.7.2 kerroin, kuinka viittojan paidan värillä ja käänösten taustoiksi valituilla kuvilla pyritään välittämään virren sisältöön, käyttöaikaan /- ympäristöön liittyvää tietoa sekä tunteita.

Yksi suomalaisten rakastetuimmista vanhoista jouluvirsistä on virsi 30, Maa on niin kaunis. Tuohon virteen usea meistä yhdistää talven hohtavan hangen, kirpeän pakasen ja tuikkivan tähtitaivaan. Olisi ollut suuri houkutus liittää virren taustaksi juuri edellä kuvailemani maisema. Tätä virttä lauletaan kuitenkin myös muistotilaisuuksissa eikä valmiin tuotteen yleistettävyyden kannalta talvitausta tuntunut kaikissa tilanteissa ja vuodenaajoissa sopivalta taustalta. Päinvastoin kuin talvinen tausta, joka olisi rajannut virren käyttöaikaa ja – tarkoitusta, laajentaa valittu tausta sitä. Voidaan siis perustellusti sanoa, että taustat ovat osa multimodaalista kokonaisuutta.

Virressä 88 oleva kivimuuri täydentää virren sanomaa. Meille suomalaisille hautausmaa näyttäytyy suorissa riveissä olevine hautakivineen aivan toisenlaisena kuin Jeesuksen ajan ja kulttuurin hautausmaat. Raamatun tekstien mukaan Jeesus haudattiin kallioon louhittuun hautaholviin (Matt.27:60; Mark.15:4), joka sijaitsi puutarhassa (Joh. 19:41). Taustan vihreä kasvillisuus ja pienet keltaiset kukat liittävät ajatuksemme paremmin puutarhaan ja virren tekstiin kuin esim. kuva omaan kulttuurimme sopivasta hautausmaasta. Kulttuurissamme keltainen väri liitetään pääsiäiseen, äsken mainitut kukat vahvistavat katsojassa tätä mielikuvaa.

Musiikilla on virsissä iso merkityksensä. Sen melodia ja tapa, jolla sitä soitetaan vaikuttavat kuulijoihin ja virren laulajiin monella tapaa. Työssäni olen keskittynyt virren käännöksiin ja niiden visualisointiin jättäen musiikin analysoinnin sen asiantuntijoille. Haluan kuitenkin mainita työssäni muutamista tekemistäni huomioista, joista toinen liittyi melodian vaikutuksesta viittomiseen. Joissakin virsissä rytmin vaihtelut ja säkeistön alkuskun puuttuminen vaikeuttivat viittomista, musiikista oli paikoitellen vaikea kuulla milloin laulu alkaa. Viitotulla puheella olevissa käännöksissä musiikin, laulun ja viittomisen yhdenaikaisuus oli tärkeää. Kompensoin näiden tilanteiden haasteellisuutta virsien viittomisen harjoittelulla ja saaden aloitukset samanaikaisiksi.

Toinen musiikkiin liittyvä huomio valkeni itselleni vasta virsiä kuvattaessa. Keskustellessamme keväällä 2010 virsien soiton yhteydessä välisoitoista, ajattelin asiaa viittomisen kannalta enkä nähnyt niitä tarpeellisiksi. Virressä 13 (Nyt sytytämme kynttilän) välisoitot olisivat kuitenkin olleet hyvät. Multimodaalisuuden näkökulmasta asiaa katsottaessa ne olisivat laajentaneet virren käyttöä: Virren kaikkia neljää säkeistöä ei suinkaan aina lauleta, vaan usein koulujen aamunavauksissa tai hartauksissa laule-

taan säkeistöjä sen mukaan, monettako adventtisunnuntaita eletään. Välisoittojen kanssa kokonaisuudesta, jossa palavien kynttilöiden määrä lisääntyy adventtisunnuntaiden mukaan, olisi myös tullut rauhallisempi.

Virsien teemojen ja tunnelmien miettiminen on ollut kiehtovaa ja haasteellistakin. Kuten Lehtonen on maininnut, kyse on tulkinnoista. Oppimateriaalin tekijän, minun ja työryhmäni, vastuulla on ollut tulkita virttä ja luoda virren kontekstiin ja kulttuuriimme sopivia, viestiviä mutta toisaalta riittävän neutraaleja taustoja. Visuaalisen, kuvallisen viestinnän tarkoitus on ollut tukea kielellistä viestintää, onhan tuotteen pääpaino kuitenkin siinä.

7 POHDINTAA

Työpaikkaohjaajani Riitta Kuusi totesi opinnäytetyöstäni hyväntahtoisesti naurahtaen, että joku toinen olisi tehnyt vain käännökset, mutta minä halusin koko ohjelman. (Kuusi 2011a) Tottahan se on, sillä ajatus valmiista tuotteesta oli itselleni tärkeä. Halusin luovuttaa käsistäni toimintavalmiin tuotteen, jossa sen jokainen elementti tukee toistaan muodostaen visuaalisen, eheän ja ajatellun kokonaisuuden. Käännöstyö ja ohjelmakokonaisuuden tekeminen oli innostavaa ja haasteellista. Uuden luominen, visuaalisten elementtien miettiminen, aivomyrsky ja sitä seuraavat hyvät ideat, työn tekeminen ja valmiin näkeminen on prosessi, joka tempasi mukaansa. Haasteitakin oli: Monta asiaa olisi voinut kuitenkin toteuttaa toisin ja kaikkia näkökulmia en osannut ottaa ajoissa huomioon. Toivon, että tämän materiaalin työstämisen myötä omalle työyhteisölleni avautui jotain siitä prosessista, mitä kääntäminen on. Mikäli käännöstyö ja erityisesti viitottuihin muotoihin kääntäminen on vierasta, on vaikea ymmärtää, miksi samoja virsiä pitää kuvata ja editoida moneen kertaan. Miksi ”kerralla purkkiin” – menetelmä ei toimikaan. Aivan kuten kirjoitettuja käännöksiä voidaan hioa tekstiä lukemalla, pitää viitotut käännökset nähdä tallenteena voidakseen arvioida ja kehittää niitä. Täytyy myös muistaa ettei mikään käännös synny hetkessä. Aika auttaa useasti näkemään asioita uudessa valossa. Käännöskin tarvitsee kypsyykseen aikaa.

Halusin työni kautta selvittää millainen on hyvä virren käännös. Löysin siihen mielestäni vastauksia. Mielestäni käännökseen vaikuttaa aina konteksti. Muita vaikuttavia tekijöitä työssäni ovat olleet virren teksti, sen sävel ja viitotun puheen suositukset. Kirjasin lukuun 1.3 joitain hyvän virren elementtejä. Kerroin, että viittomisen tulee olla rakenteeltaan ja ilmaisultaan niin selkeää, että sen ennättää nähdä, ymmärtää ja osallistua sen viittomiseen. Mielestäni kielen rekisteri ohjaa niin viittomavalintoja kuin tilankäyttöä ja roolinvaihtoa. Hyvään käännökseen sopii mielestäni ajatus ”vähemmän on enemmän”: Viittomien valinnassa huomioidaan sanojen ja viittomien merkitysten yhteensopivuus, käytettävien viittomien määrää on harkittu ja se on suhteutettu melodiaan. Tilankäyttö ja roolinvaihto liittyvät olennaisena kolmiulotteista tilaa hyödyntävään kielimaailmaan, mikäli ne puuttuisivat, ontuisi käytettävä kielikin. Havaintojeni mukaan roolinvaihto selkeyttää virren sanomaa vastaanottajalle, mutta jää usein pois virttä mallista viitottaessa. Käännöksessä huomioidaan lyyriset ratkaisut kontekstiin sopivalla tavalla, ilman että ne vaikeuttavat yhdessä viittomista. Mielestäni hyvässä käännöksessä virren melodia näkyy viittojan keholla ja viittomien rytmisissä sekä plastisissa liikkeissä.

Toivon, että opinnäytetyöni aikana valmistunut oppimateriaalipaketti palvelee Mikael-koulun oppilaita ja henkilöstöä ajatellulla tavalla: Luo yhtenäisyyttä, opettaa viittomia, tukee kielenkehitystä viestin kaksikanavaisuudella ja multimodaalisuudella sekä toimii oppitunneilla ja tarvittaessa päivänavauksissakin esiviittojan ja kanttorin roolissa.

Kuten työn tavoitteissa kerroin, on tuote yleistettävissä ja sopii Mikael-koulun lisäksi muidenkin asiakasryhmien käyttöön. Opinnäytetyön valmistuttua jatkuu tuotteen viimeistely. Työstettävänäni on oppimateriaalipaketin käyttöohjevihkonen, jossa kerrotaan mihin kontekstiin käännökset on tehty ja kuinka ohjelmaa voidaan hyödyntää. Toivon, että ohjelma tavoittaa esim. ne varhais- ja perusopetuksen ryhmät, joissa on tarve viitotulle oppimateriaalille. Vaikka ohjelma on yleisesti saatavilla, ei se kilpaile viittomakielisen käännöstyöryhmän tekemien virsien käännösten kanssa. Viittomakieliset käännökset ovat tulosta käännöstyöryhmän pitkäaikaisesta työstä, jossa on pyritty tavoittamaan virren sisältö ja sanoma viittomakielellä. Opinnäytetyönäni tehdyt käännökset ovat yhden tulkin tulkintaa virsistä ja ne on tehty viitotulle puheelle perusopetuksen oppilaita ajatellen.

Viittomakielen tulkkien koulutuksessa opitaan käännöstyön perusteet ja saadaan siinä harjoitusta. Opinnäytetyönä syntyikin monia käännöksiä tai valmisteltuja tulkka-uksia eri tilanteisiin. Omassa työssäni on käännosten lisäksi kysymys multimodaalisesta kokonaisuudesta. Työn laajuuden takia en ole pystynyt perehtymään multimodaalisuuteen haluamallani tavalla. Toivoisinkin, että tämä osa-alue saisi tuulta alleen ja aiheeseen voitaisiin perehtyä lisää seuraavissa opinnäytetöissä. Toinen mielenkiinnostava tutkimusaihe on kysymys siitä, kuinka hyvin ne oppilaat, joilla on kielellinen erityisvaikeus voivat omaksua viittomia. Omien käännosteni koekäytössä olen voinut arvioida Mikael-koulun tämän hetkisten oppilaiden viittomistaitoa. Olen voinut itse olla opettamassa viitottuja lauluja yhdessä oppilaiden luokkatiimien kanssa. Vaikka minulla on tuntuma tekemäni materiaalin omaksuttavuudesta, olisi mielenkiintoista saada tutkimus siitä, mitkä elementit tai viittomat ovat tämän ryhmän helposti omaksuttavia ja toistettavia ja toisaalta, mitkä osa-alueet karsiutuvat oppilaiden viittomisesta. Tulee muistaa, että niillä lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus, vaihtelee viittomien käytön tarve suuresti. Heidän kanssaan käytetään pääasiassa tukiviittomia. Lauluissa viittomia voidaan käyttää monella tavalla: Voidaan viittoa perusviittomin tilaa käyttämättä tai tehdä käännöksiä viitotun puheen suositusta noudatellen ja viittomakielen elementtejä hyödyntäen.

Toivon oman työni herättävän keskustelua viittomakielen tulkkien keskuudessa siitä mitä virsien kääntäminen / tulkkaminen on ja kuinka tämän työn tulisi näkyä esimerkiksi tulkkauksiin valmistautumisessa. Luvussa 4.3.1 toin esille Kirkkohallituksen ajatuksen siitä, että mitä laajemmin tulkatuissa tilanteissa käytetään kirkon virallisiin kirjoihin kuuluvia viittomakielisiä käännöksiä, sitä paremmin kieli yhtenäistyy. Tämän mukaisesti viittomakielen tulkkien tulisi perehtyä valmistuneeseen materiaaliin ja käyttää sitä työssään. Työhön liittyvä haastavuus liittyy myös luvussa 4.1 esille tuotuun hermeneutiikkaan. Kuusen (2011b) korosti sen merkitystä kirkollisten tekstien kääntämisessä, kertoen kielikuvien ja vertauksien tai sanavalintojen merkityksien kääntämisen vaikeudesta. Kuusen sanoin nämä kuvat havainnollistuvat visuaalisesti välittyvässä kielessä kaikkien nähtäväksi. Ei siis ole aivan sama millaisia kuvallisia ilmaisuja ja merkityksiä me asiakkaillemme välitämme. Tiedämmehän, että hyvä sisältökeskeinen tulkkkaus vaatii valmistautumista, teksteihin perehtymistä ja tehdyn käännöksen harjoittelemista. Tulkatessaan virsiä viitotulle puheelle voi tulkki hyödyn-

tää valmista materiaalia ja käyttää tämän ajatuksen pohjalta työssään näiden käännösten osa-alueita kuten esim. viittomia, paikantamista, tilankäyttöä, samoin kuin minä tein opinnäytetyönäni käännettävissä virsissä. Ajatusteni kautta haluan haastaa ammattikuntaamme huomioimaan nämä näkökulmat pohtiessaan suhdettaan työn tekemiseen, sen laadullisuuteen ja työtehtäviin sitoutumiseen.

Saadessani virsien käännöksistä palautetta Kuuloliiton viitotun puheen asiantuntijoilta, jouduin miettimään käännöksiä aikuisen huonokuuloisen tai kuuroutuneen viitottua puhetta käyttävän asiakkaan näkökulmasta. On selvää, että viitottua puhetta käyttävän henkilön tietous viittomakielestä ja viittomakielisestä kulttuurista vaikuttaa hänen kykynsä käyttää näitä elementtejä viitotussa puheessa kuin myös siihen millaista tulkkausta hän haluaa saada. (Kalela, 2011b.) Olisikin mielenkiintoista tietää millaisia ajatuksia ja odotuksia heillä on virsien viittomisesta sekä siitä, mitä Kirkkohallituksen viittomakielisen käännöstyöryhmän tekemien käännösten elementtejä voidaan siirtää viitottuun puheeseen.

Näitä ajatuksia pohtien siteeraan lopuksi Ylen pitkäaikaista ja jo eläkkeellä olevaa kulttuuritoimittajaa Eila-Maija Mirolybovia. Miia Saari haastatteli häntä ja Marjukka Havumäkeä heidän valmistautuessaan työtehtäväänsä, prinsessa Viktorian hänen selostamiseen. Mirolybov kertoi valmistautumisestaan seuraavaa: ”Kolmen tunnin suoraan lähetykseen on valmistauduttava tosi hyvin. Suurta osaa tietomäärästä ei pääse käyttämään, mutta on varauduttava siihen, että mikäli kamera vilauttaa jotakin yksityiskohtaa on siitäkin osattava kertoa.” (Mirolybov 2010, 97). Mirolybovin ajatus valmistautumisesta on siirrettävissä opinnäytetyön tekemiseen: Vaikka käännökset perustuivat laajalle pohjatyölle, pääsin näyttämään ja perustelemaan siitä vain murto-osaa. Toivon, että lukija kiinnostui työni luettuaan kääntämisestä niin paljon, että jatkaa keskustelua ja pohdintaa aiheesta suljettuaan tämän opinnäytetyön.

LÄHTEET

Ahonen, Timo & Aro, Tuija & Marttinen, Marja & Siiskonen, Tiina 2001. Kielen kehityksen erityisvaikeus. Teoksessa Taina Niemelä (toim.) *Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä*. 2. painos. Juva: PS-Kustannus, 19–32.

Ahonen, Timo & Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina & Ketonen, Ritva 2003. Kielen oppiminen ja oppimisvaikeudet –leikin asia? Teoksessa Taina Ruottinen (toim.) *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Juva: PS-Kustannus, 362–370.

Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina 2003. Millaista on hyvä tuki? Teoksessa Taina Ruottinen (toim.) *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Juva: PS-Kustannus, 164-175.

Asikainen, Marja & Ervast, Leena 2010. Dysfasiasta kielelliseen erityisvaikeuteen. *Dysfasia. Puheen- ja kielenkehityksen erikoislehti* 3/2010, 6–9.

Engström, Katarina & Jära, Kaija & Urponen, Jenni 2007:3. *VirsiVirikepaketti*. Suomen ev.lut.kirkon kirkkohallituksen julkaisuja.
Viitattu 20.11.2010. <http://www.evl.fi /kkh/to /kjm/virsiviri>.

Fast, Mia & Kalela, Esa 2006. Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. *Kuuloliiton tutkimushanke*.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2000. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, Maija 2009. Elokuvan kuvailutulkkaus semioottisena kääntämisenä multimodaalisessa diskurssissa. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu.

Viitattu 27.02.2011. <http://www.sktl.net/MikaEL/vol3/ MaijaHirvonen 2009.pdf>.

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2010. Opinnäytetyöopas [PDF].

Viitattu 13.03. 2011. https://pro.humak.fi/document/humak/15626/humakin_ keskeiset_ _asiakirjat/kasikirjat,_oppaat_ ja_ohjeet/opetus/opinnaytetyoopas /OPINNAYTETYO OPAS.pdf

Häkkänen, Päivi 2011. Palautetta virsien käännöksistä. Mikael-koulu. Mikkeli. 28.03.2011

Hämäläinen, Mia & Jauhiainen, Katariina & Ristimäki, Tanja 2008. Viitotun puheen suositusten päivittäistarpeen. Helsingin humanistinen ammattikorkeakoulu. Viittoma-kielen tulkin koulutusohjelma (240 op.) Opinnäytetyö.

Kanninen, Eila 2011. Henkilökohtainen tiedonanto. Mikael-koulun kouluterveydenhuolto, Mikkeli. 14.02.2011

Kalakoski, Virpi 2007. Muistikirja. Edita.

Kalela, Esa 2011a. Viitotun puheen suositukset ja niiden päivittämistarpeesta tehdystä tutkimuksesta käyty puhelinkeskustelu. 14.03.2011.

Kalela, Esa 2011b. Kuuloliiton viitotun puheen asiantuntijoiden kommentteja virsien käännöksistä. Email kirsi.torkkeli@mikael-koulu.fi 23.03.2011

Kalela, Esa 2011c. Kuuloliiton viitotun puheen asiantuntijoiden kommentteja virsien käännöksistä. Email kirsi.torkkeli@mikael-koulu.fi 30.03.2011

Ketonen, Ritva & Palmroth, Anne & Röman, Marjatta & Salmi, Paula & Poikkeus 2003. Kieli ja kommunikaatio. Teoksessa Taina Ruottinen (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: PS- Kustannus, 176–198.

Ketonen, Ritva & Salmi, Paula & Tuovinen, Sisko. Kielelliset vaikeudet ja vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa Taina Niemelä (toim.) Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluiässä. 2. painos. Juva: PS-Kustannus, 33–52.

Kiiski, Johanna 2011. Keskustelua kielellisestä erityisvaikeudesta. Mikael-koulu, Mikkel. 15.02.2011

Kouri, Elina 2005. Viitotun puheen loppuraportti. Kuuloliiton julkaisuja. Viitattu 21.11.2010. http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/materiaalipankki/julkaisut_ja_raportit/

Kuusi Riitta 2010a. Virsien käännöstyön keskustelut 18.6.2010. Mikkel.

Kuusi Riitta 2010b. Viittomakielisen käännöstyöryhmän virsien käännösehdotukset. 18.06.2010 Mikkel.

Kuusi, Riitta 2011a. Virsien kääntämistä koskeva keskustelu. Mikkel 11.02.2011

Kuusi, Riitta 2011b. Virsien kääntämisestä. Email kirsi.torkkeli@mikael-koulu.fi 23.02.2011.

Käypähoito 2011. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Käypähoitosuosituks. Viitattu 01.02.2011. <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/etusivu/naytaartikkeli/arttunnus/e1a02b9b-a81a-11de-a515-a1894c9bfece/Esittely2>.

Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.). Kädenkäänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 199-225.

Lehtonen, Mikko 2007. Ruumis, kieli ja toiminta. Ajatuksia audiovisuaalisten tekstien multimodaalisuudesta. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampereen yliopistopaino Oy, Juvenes Print. Tampere. 30–43.

Luukkaan evankeliumi 2007. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkkohallitus. Kirkon tiedotus/ av-toimitus.

Messu ja kirkolliset toimitukset 2008. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkkohallitus. Kirkon tiedotus/ av-toimitus.

Mikael-koulu 2011. Mikael-koulun kotisivu. Opetuspalvelut: Esi- ja alkuopetus. viitattu 11.02.2011.

Mikael-koulu 2011. Mikael-koulun kotisivu. Tietoa koulustamme. viitattu 11.02.2011. [http://www.mikael-koulu.fi/index.php?option=com_content &view=category&layout=blog&id=25&Itemid=103](http://www.mikael-koulu.fi/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25&Itemid=103)

Mikael-koulu 2010. Mikael-koulun esitteet. 07.11.2010 Mikkeli.

Mirollybov, Eila-Maija 2010. Miia Saari (toim.) Työpari: Perijätär ja kuningatar. Anna 24/2010, 97.

Nieminen, Sointu & Paso, Ulla-Riitta & Romakkaniemi, Tiina 2008. Viittomakielen tulkin sulautumisesta esittävässä taiteessa. Suomalaisen messun tulkkaus. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viittomakielen tulkin koulutusohjelma (240op). Opinnäyte-työ.

Opetushallitus 2004. Julkaisu ”Opetussuunnitelmat perusteet”. Viitattu 20.11.2010. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tut-kintojen_perusteet/perusopetus.

Pallari, Salla 2011. Aivoliiton puheterapeutin kanssa käyty puhelinkeskustelu kielellisen erityisvaikeuden termistöstä 28.03.2011.

Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas 2009. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkkohallitus. Jumalanpalveluselämä ja musiikkitoimia. Viitattu 20.11.2010. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content39B3D3>.

Paunu Juha, 1983. Viito elävästi 2. K.J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapaino. Jyväskylä.

Raamattu 1992. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Pieksämäki. Raamattutalo

Raito, Mikko 2011. Kuvasto. Tekijänoikeudet ohjelman teossa. Email kirsi.torkkeli@mikael-koulu.fi 24.11.2010.

Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. Helsingin yliopisto. Yleisen kielitieteen laitos. Julkaisusarja no. 12.

Ryytty, Laura 2006. Oi Emma, Emma, rakastan elämää. Laulujen tulkkaus viitotulle puheelle. Helsingin humanistinen ammattikorkeakoulu. Viittomakielen tulkin aikuis-koulutus (60op). Opinnäytetyö.

Sandholm, Tarja & Uusimäki, Tomas 2011. Kirkkohallituksen kääntäjien palautetta virsien käännöksistä. Kirkkohallitus, Helsinki. 11.03.2011

Sipilä, Seppo 2004. Raamatun kääntämisen periaatteita. Esitelmä Raamatun kääntämistä viittomakielelle käsittelevässä seminaarissa 18.11.2004. Email kirsi.torkkeli@mikael-koulu.fi 21.02.2011.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2010a. Kirkkovuosikalenteri.

Viitattu 21.10.2010. <http://evl.fi/Evkirja.nsf/B77B2176FB5A41C7C225750D003CD360?OpenView&Start=1&Count=90&ExpandView>.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2010b. Kirkkohallitus. Julkaisut ja materiaalit.

Viitattu 21.11.2010. <http://apostoli6.evl.fi/julkaisumyynti.nsf/sp2?open&cid=Content66D1A-5&cat=viittomakieli&ind=5>

Suomen Evankelis-luterilainen kirkko 2010c. Kirkkovuoden liturgiset värit.

Viitattu 21.11.2010. <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/1FEBCECFD2CA5233C225748E0043E095?OpenDocument&lang=FI>.

Suomen Evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto 2010d. Seurakuntatyön kehittäminen. Jumalanpalveluselämä ja musiikkitoiminta. Peruskoulun virsisuosituslista.

Viitattu 20.11.2010. <http://www.evl.fi/kkh/to/kjmk/kouluvirret.html>.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2011e. Aamenesta öylättiin.

Viitattu 01.02.2011. <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Eksegetiikka>.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2011f. Virsikirja. Esipuhe.

Viitattu 27.03.2011. <http://evl.fi/Virsikirja.nsf/745ff021168d4a8ac2256ff50049b96e/db2da58a5fbcd55cc2256ff500540ac0?OpenDocument>

Suomen Viittomakielen Tulkit ry. Vuosikalenteri 2009. Nyt sytytämme kynttilän- virren sanat ja glossit. Helsinki: Suomen viittomakielen tulkit ry.

Suvi 2011. Suomalaisen viittomakielen verkkosanakirja.

viitattu 09.04.2011 <http://suvi.viittomat.net/index.aspx>

Tampereen kaupunki. Tampereen lukioiden seututarjotin.

Viitattu 29.01. 2011. <http://lukioidet.tampere.fi/seututarjotin/vopas/index.php?sivu=5>.

Valteri, 2011. Valtakunnallinen erityisen tuen palveluverkosto.

Viitattu 11.02.2011. http://www.valteri.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=53.

Vehmas-Lehto, Inkeri 2002. Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännosteoriaan. Hakapaino oy. Helsinki: Oy Finn Lectura ab.

Vehmas-Lehto, Inkeri 2006. Relevanssiteoriastako ratkaisu kääntämisen ongelmiin. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.). Käden käänteessä. Turun Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab, 84–106.

Virsikirja 1986. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja. Pieksämäki: Raamattutalo.

Väkevä, Lauri 1999. Musiikin merkitys ja musiikkikasvattajuus David J. Elliottin praksiaalisessa musiikkikasvatusfilosofiassa. Pragmatistinen tulkinta. käyttäytymistieteiden laitos. Oulun yliopisto. Lisensiaattityö.

viitattu 26.02.2011 <http://wwwedu oulu.fi/muko/lvakeva/Lisuri/hermeneu.htm>.

LIITTEET

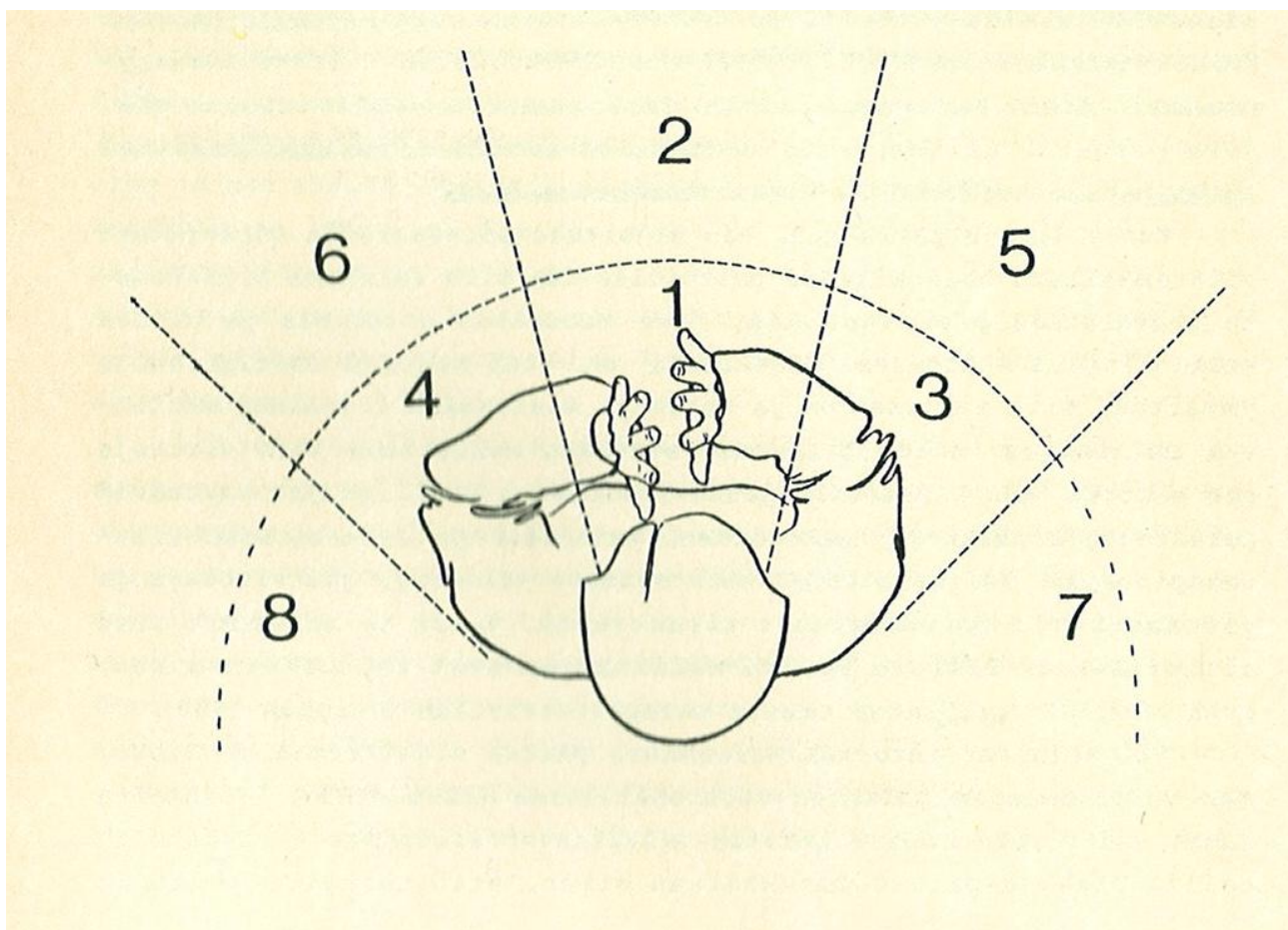
1. Viittomakielen tilakartta (Rissanen Terhi: Viittomakielen perusrakenne)
2. Glossauksen periaatteet (Paunu Juha: Viito elävästi II)
3. Kuvaäänitteen tallennuslupahakemus
4. Kuvaussuunnitelma
5. Kouluvuoden virsiä – dvd

LIITE 1**Viittomatila suomalaisessa viittomakielessä**

Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. Helsingin yliopisto. Yleisen kielitieteen laitos. Julkaisusarja no. 12.

Neutraalitalan paikat.

Paikkojen ylä- ja alaosiin viitataan tarvittaessa symboleilla y ja a.

KUVA 1. Viittomakielen tilakartta s. 18

LIITE 2

GLOSSAUKSEN PERIAATTEET

Paunu Juha, 1983. Viito elävästi 2. K.J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapaino. Jyväskylä.

VIITTOMAT

1. Viittomat merkitään isoilla kirjaimin kirjoitetuilla perusmuodossa olevilla sanoilla.
2. Glossatut viittomat = sanat viitotaan kirjoitetussa järjestyksessä
Esimerkiksi AAMU MINÄ HERÄTÄ KELLO KUUSI. ”Herään aamulla kello kuusi.”
3. Väliviiva sanojen välissä, kertoo, että kysymyksessä on yksi viittoma.
Esimerkiksi EI-KOSKAAN
4. Viittomaan liitetty x-merkki osoittaa toistoa, viittoma viitotaan kaksi kertaa. xx-merkintä osoittaa, että viittomaa toistetaan useita kertoja.
Esimerkiksi MINÄ ISTUA ODOTTAAx TUNTIxx. ”Olen istunut odottamassa tuntikausia.”
5. Tauotusta ilmaistaan / - merkillä. / osoittaa lyhyttä hengähdystaukoa, kun taas // merkityn tauon aikana esimerkiksi katseen ja /tai vartalon asento muuttuu.
Esimerkiksi JOS SINÄ TULLA / MINÄ ILOINEN.”Olen iloinen, jos tulet.”
sivut: 17- 23

TILANKÄYTTÖ

6. Tilankäytöllä ajatellaan tilakartan alueita 1-8, niiden käyttöä tarkentavat perustila sekä y= ylätila ja a= alatala.
7. Aluenumeroita liitetään viittomiin pääasiassa kahdella tavalla; viittoman loppuun (TALO-3) tai sekä alkuun että loppuun (1-ANTAA-2), jolloin ensimmäinen numero osoittaa liikkeen alkamisalueen ja jälkimmäinen sen päättymisen. Esimerkiksi 1-KATU-2 MINÄ 3-KÄVELLÄ-4. ”Kävelen kadun poikki.”

sivut:31-34

Huom. Käytän itse merkintäsystemiä ANTAA-1-2.

OSOITUKSET

8. Osoitukset ilmaistaan lyhenteellä os. ja tilan aluumerolla OS-3 tai OS-3-4 esimerkiksi AUTO OS-4 HIENO MINÄ KATSOA. ”Katselen tuota hienoa autoa.”

sivut: 43- 44

VIITTOMA JA NON-MANUAALISET SEIKAT

9. glossauksen alleviivauksella ilmaistaan esim. myönteisen tai kielteisen tunteen ilmaiseminen, katseen suunta ja kysymys. Esimerkiksi OMA-2 NIMI MINÄ MUISTAA –my. ”Minä muistan sinun nimesi.”

sivu: 57

VIITTOMA JA KATSEEN KOHDISTAMINEN

10. katseen kohdistaminen ilmaistaan lyhenteellä ks ja siihen liittyvällä aluumerolla

esimerkiksi ks-4----- ks-2----- ”Onko tuo mies sinun isäsi?
MIES os-4 OMA-2 ISÄ?

sivut: 156-157

Huom! Tästä Paunun esittelemästä viittoman ja katseen kohdistamista merkitsevästä tavasta olen poikennut seuraavasti: Tilan säästämiseksi käytän omassa työssäni alleviivausta kohdan 6. mukaan. Työssäni lause ”Niin kuin taivaan enkeli, mekin iloitemme...” glossataan SAMA-4 TAIVAS ENKELI (katse 4) ME ILOINEN (katse 2) .

LIITE 3

Tallennuslupahakemus

TALLENNUSLUPAHAKEMUS
 Kuvaäänitteet
PALAUTA
 Teosto/NCB
 Lauttasaarentie 1
 00200 HELSNKI

 puh. 09 - 681 011
 fax. 09 - 677 134

Lisätietoja:

Ulla Saari

ulla.saari@teosto.fi

- videot, tv-ohjelmat, elokuvat, multimedia

Rilla Brück

rilla.bruck@teosto.fi

- mainokset

LUVANHAKIJA
 Yritys / hlö joka vastaa
 tallennuskorvauksista

Yritys: Mikael-koulu

Nimi: Kirsi Torkkeli

Lähiosoite: Liuskekatu 1

Postiosoite: 50100 Mikkeli

Yhteyshenkilö: Kirsi Torkkeli

Puh: 408303693

Fax: 15213108

Sähköposti: kirsi.torkkeli@mikael-koulu.fi

PRODUKTIO

Produktion nimi: Virsi-dvd, opinnäytetyö HKI:n Hu

Kokonaiskesto:

Esitysajankohta:

Kopioiden lukumäärä: 3kpl; Tilajalle(Mikael-koulu), opj

Onko produktio: poliittinen, pornografinen, uskonnollinen

 kyllä ei
OHJELMATYYPPI

- Pitkä elokuva (ns. kokoillan elokuva, kesto väh. 60 min)
 Lyhytelokuva, dokumentti, animaatio, tv-ohjelma
 Musiikkivideo = kaupallisen äänitteen kuvallinen versio
 Konserttitaltiointi = nauhoitus tehty konsertissa, ääni ja kuva ko. tilanteesta
 Mainosohjelma = myynninedistämistarkoituksessa tuotettu ohjelma, joka käsittelee määrättyä tuotetta tai palvelua
 Mainostettava tuote:
 HUOM! Muista tuottajakoodi (tärkeä) _____
 Cd-rom
 Muu - mikä?

ESITYSPAIKKA

- TV-valtakunnallinen Elokuvateatteri
 TV-alueellinen (alle 1 milj. kats.), ilmoita alueet: _____
 Muu julkinen (esim. messut, festiv.) - mikä? _____
 Internet, anna osoite: _____
 Sisäinen käyttö, esim. koulutusvideo - mikä? _____
 Yksityinen käyttö - mikä? _____
 Mikäli produktio on tarkoitettu myyntiin, ilmoita:
 veroton myyntihinta kuluttajalle: _____
 veroton tukkuhinta jälleenmyyjälle: _____
 Muu esityspaikka - mikä? _____

ESITYSMAAT

- Suomi
 Pohjoismaat
 Eurooppa
 USA ja Kanada
 Koko maailma
 Muu maa / maanosa, mikä: _____

LISÄKOPIOT / UUSI KÄYTTÖTARKOITUS

Jos käyttötarkoitus muuttuu, ja tallennuskorvaus on maksettu NCB/Teostolle aikaisemmin ilmoitetun käyttötarkoituksen perusteella, tai jos on kyseessä lisäpainos, ilmoita tässä produktion aikaisemman laskun numero: _____
 (viereisen sivun musiikkitietoja ei tarvitse täyttää).

LISÄTIETOJA (esim. produktion kuvaus, laskutusosoite, sovittu tariffi)

Teen opintoja Helsingin Humanistiseen ammattikorkeakouluun.
 Opinnäytetyönäni teen Mikael-koululle virsi-dvd:n, joka sisältää sekä vapaita että suojattuja sävellyksiä, yht. 10 kpl. Sekä kirkkohallitus että Mikael-koulu ovat ~~ilmoittaneet kiinnostuksensa~~ kiinnostuneita. Kirjoitettiin

ALLEKIRJOITUS

Olen tutustunut viimeisellä sivulla oleviin tallennuslupaehtoihin ja vakuutan ilmoittamani tiedot oikeiksi sekä sitoudun noudattamaan tallennuslupaehtoja ja suorittamaan Nordisk Copyright Bureau / Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto r.y:lle voimassa olevan tariffin mukaiset korvaukset.

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____

KUVAÄÄNITTEIDEN TALLENNUSLUPAEHDOT
voimassa 1.1.1993 alkaen

§1 MITÄ LUPA KATTAA

Nämä tallennuslupaehdot koskevat Teosto/NCB:n edustamia suojattuja sävelteoksia teksteineen, joita käytetään kuvaäänitteiden valmistamisen (tarkoittaa äänen ja kuvan yhdistämistä ja kopioiden valmistamista) ja levittämisen yhteydessä.

Tuottajan (= henkilö/yritys, joka on vastuussa Teosto/NCB-korvauksista) tulee hakea Teosto/NCB:ltä lupa jokaisen uuden kuvaäänitteen valmistukseen sekä jokaisen olemassa olevan kuvaäänitteen lisäkopioiden monistamiseen. Lupa haetaan oheisella lomakkeella.

Maksettu korvaus antaa tuottajalle oikeuden, joka ei ole yksinoikeus, sävelteosten ja niihin liittyvien tekstien käyttöön laskussa mainitussa tarkoituksessa ja levityksessä. Mikäli laskussa ei toisin mainita, kattaa Teosto/NCB:n lupa levityksen tuottajan kotimaassa.

Lupa kattaa ainoastaan suojattujen sävelteosten ja niihin mahdollisesti liittyvien tekstien tallentamisen hakemuksessa mainittuun kuvaäänitteeseen.

Tuottajalla ei ole ilman Teosto/NCB:n suostumusta oikeutta siirtää Teosto/NCB:n myöntämää tallennuslupaa eikä matriisia/masternauhaa kolmannelle osapuolelle.

Teosto/NCB:n lupa kattaa kaikki ne vaatimukset, joita Teosto/NCB:hen liittyneillä tai Teosto/NCB:n edustamilla oikeudenomistajilla on luvan ehtojen mukaiseen tallentamiseen nähden.

§2 KORVAUS

Teosto/NCB laskuttaa korvauksen kulloinkin voimassa olevien ehtojen ja tariffien mukaisesti. Niissä tapauksissa, joita kiinteä tariffi ei koske, laskutetaan sovittu korvaus.

Korvausta koskeva lasku ja maksutosite ovat osoitus näiden ehtojen mukaisesta luvasta.

§3 PAKOLLISET TIEDOT

Tuottaja on velvollinen ilmoittamaan seuraavat tiedot kuvaäänitteen alku-/lopputeksteissä:

- käytetyn sävelteoksen nimi, säveltäjä, sanoittaja ja kustantaja
- luvan oikeuttama käyttötarkoitus
- NCB:n logo

Mikäli käytännön syistä ei ole mahdollista laittaa yllä mainittuja tietoja kuvaäänitteen alku-/lopputeksteihin (esim. tv-mainokset), tulee niiden ilmetä kuvaäänitteen etiketistä, sisältötiedoista tai muusta vastaavasta kuvaäänitteen mukana olevasta materiaalista.

§4 MISSÄ TAPAUKSISSA TARVITAAN ERITYISLUPA

Huolimatta siitä, onko kyseessä pohjoismainen tai ei-pohjoismainen sävelteos, on alla mainituissa tapauksissa aina haettava erityislupa suoraan oikeudenomistajilta Teosto/NCB:n välityksellä:

- Kun musiikkia käytetään poliittisessa, uskonnollisessa tai pornografisessa yhteydessä.
- Kun musiikkia käytetään mainoksessa.

KUVAÄÄNITTEIDEN TALLENNUSLUPAEHDOT
voimassa 1.1.1993 alkaen

- Kun olemassa olevaan tekstiin tehdään uusi sävel.
- Kun alkuperäinen teksti käännetään toiselle kielelle tai tekstiä muunnellaan.
- Kun olemassa olevaan musiikkiin tehdään uusi teksti.
- Kun sävelteos tallennetaan ensimmäisen kerran kaupallisessa yhteydessä.

§5 MORAALISET OIKEUDET

Oikeudenomistajan nimi tulee ilmoittaa sävelteoksen käytön yhteydessä. Sävelteosta ei saa muuttaa tai saattaa yleisön saataviin tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalatauisuutta loukkaavalla tavalla tai tekijää sanotuvin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (Tekijänoikeuslaki §3).

§6 MUUT RAJOITUKSET

Teosto/NCB:n lupa kattaa vain sävelteoksen ja siihen liittyvän tekstin tallentamisen (vrt §1).

- Lupa ei kata sävelteoksen kopioimista olemassa olevalta äänitteeltä (levy, nauha, CD, DCC, MiniDisc, jne.) tai olemassa olevalta kuvaäänitteeltä. Tuottajan tulee ko. tapauksessa itse huolehtia luvan hankkimisesta levy-yhtiöltä/filmi-/videotuottajalta ja esiintyviltä taiteilijoilta.

- Lupa ei oikeuta sävelteoksen julkiseen esittämiseen. Julkiseen esittämiseen tulee hankkia lupa Teostolta, joka perii siitä korvauksen. Luvan on velvollinen hankkimaan esityksestä vastuussa oleva.

- Lupa ei oikeuta sävelteoksen esittämiseen graafisessa muodossa. Tuottajan tulee ko. tapauksessa itse huolehtia luvan hankkimisesta tekijältä tai tämän nuottikustantajalta.

§7 KONTROLLI

Teosto/ NCB:llä on oikeus tarkistaa tuottajan tämän sopimuksen mukaiseen toimintaan liittyvä kirjanpito ja varasto.

§8 SEURAAMUKSET

Tuottaja vastaa siitä, että lupahakemuksessa ilmoitetut tiedot ovat oikeita. Teosto/NCB voi peruuttaa virheellisten tietojen perusteella myönnetyn luvan. Sellaisessa tapauksessa tuottaja on velvollinen poistamaan levityksessä olevat valmistetut kappaleet ja maksamaan kaksinkertaisen korvauksen sekä hyvittämään Teosto/NCB:lle mahdollisesti aiheutuvat kulut.

LIITE 4**10 Virttä kouluun – oppimateriaalipaketin kuvaussuunnitelma**

Toteutus: Mikael-koulu

Käännökset: Kirsi Torkkeli

Käännösten konsultointi: Riitta Kuusi

Säestys: Kaisu Hämäläinen

Kuoro: Mikael-koulu kuoro

Äänitys: Mikkelin oppimateriaalikeskus

Viittoa: Kirsi Torkkeli

Kuvaus: Laura Pursiainen

Editointi: Olli Varonen

Puvustus: Heljä Ylöstalo

Kuvaussuunnitelma:

Virren alussa kamera kohdistuu viittojaan. (Musiikin viittominen jää pois.) Kaikki virret viitotaan vihreää taustaa vasten, taustakuva siirretään editointivaiheessa.

488 Jeesus sinä itsekin

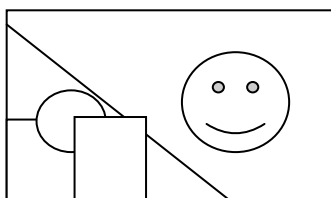
tausta: kirkon rappuset

rekvisiitta: reppuja, palloja ja hyppynaruja.

liturginen väri: vihreä

vaatetus: tumma harmaa pellavaliivimekko + vihreä trikoopaita + mustat housut

kuvaussuunta: **keskilinjasta oikealla**

501 Kuule, Isä taivaan

liturginen väri: vihreä

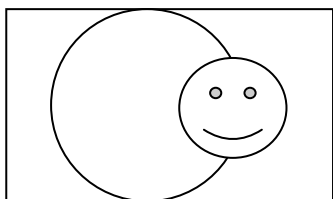
tausta: Maaseurakunnan lähetyskynttelikkö & kirkon seinä – kynttelikkö YLISUURI ja hieman utuinen

rekvisiitta: kynttilöitä palamaan kynttelikköön

vaatetus: tumma harmaa pellavaliivimekko + vihreä trikoopaita + mustat housut

kuvaussuunnitelma: lähetyskynttelikkö kuvattu vihr.kangasta vasten

kuvaussuunta: **oikealla**

1 Hoosianna

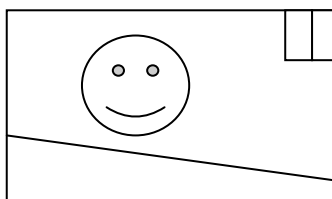
liturginen väri: valkoinen

tausta: Maaseurakunnan kirkko; yläparvella; ”penkkirivissä seisomassa” virsikirjat takana oikealla. HUOM! penkkirivin etummainen selkänoja leikataan viittojan eteen.

rekvisiitta: -

vaatetus: tumma harmaa pellavaliivimekko + valkoinen trikoopaita + mustat housut

kuvaussuunta: **keskeltä vasemmalle**

13 Nyt sytytämme kynttilän

liturginen väri: violetti

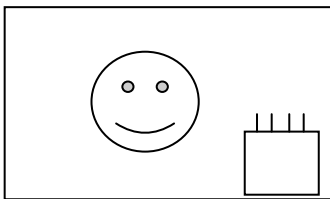
tausta: Tuomiokirkon kryptan tiiliseinä

rekvisiitta: 4 paksua, valkoista alttarikynttilää

vaatetus: tumma harmaa pellavaliivimekko + violetti trikoopaita + mustat housut

kuvaussuunnitelma: säkeistöliukumat – kynttilät syttyvät säkeistöjen mukaan.

kuvaussuunta: **hieman keskeltä vasemmalle**

21 Enkeli taivaan

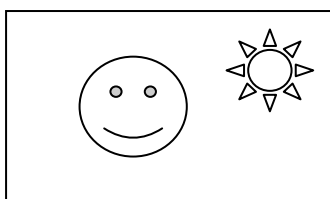
liturginen väri: valkoinen

tausta: saarnastuolin tähti oik.yläkulmassa (ylisuuri) t.sinisellä taustalla

rekvisiitta : -

vaatetus: tumma harmaa pellavaliivimekko + valkoinen trikoopaita + mustat housut

kuvaussuunta: **hieman keskeltä vasemmalle**

499 Jumalan kämmenellä

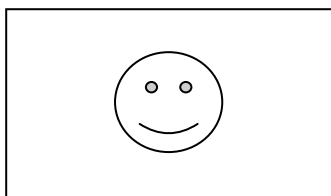
liturginen väri: vihreä

tausta: Tuomiokirkon vihkiryijy

rekvisiitta: -

vaatetus: tumma harmaa pellavaliivimekko + vihreä trikoopaita + mustat housut

kuvaussuunta: **keskellä**

135 Jumala loi

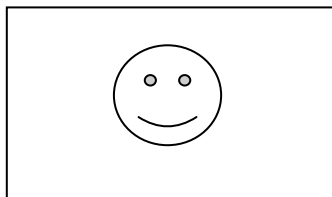
liturginen väri: vihreä

tausta: Kesäinen järvenranta

rekvisiitta:

vaatetus: tumma harmaa pellavaliivimekko + vihreä trikoopaita + mustat housut

kuvaussuunta: **keskellä**

30 Maa on niin kaunis

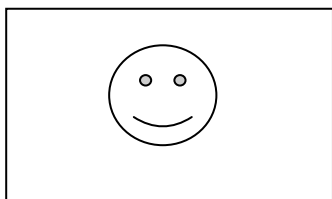
liturginen väri: valkoinen

tausta: sinitaivas valkoisine pilvineen

rekvisiitta: -

vaatetus: tumman harmaa pellavaliivimekko + valkoinen trikoopaita + mustat housut

kuvaussuunta: **keskellä**

571 Jo joutui armas aika

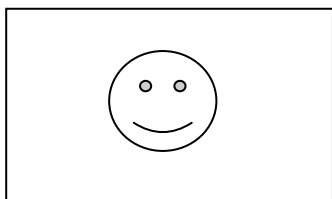
liturginen väri: vihreä

tausta: luonto, valoisa koivikko

rekvisiitta: -

vaatetus: tumma harmaa pellavaliivimekko + vihreä trikoopaita + mustat housut

kuvaussuunta: **keskellä**

88 Lensi maahan enkeli

liturginen väri: valkoinen

tausta: Torkkelin pihan kivikko

rekvisiitta: -

vaatetus: tumma harmaa pellavaliivimekko + valkoinen trikoopaita + mustat housut

kuvaussuunta: **keskellä**

